

אשיחה בהקיך

פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא

שיחות מפי

הרב **אורן נזרית** שליט"א

הִלְכוֹת הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת

בהלכה

אשיחה בחקיך

בהלכה

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

יגדיל תורה

ניתן להשיג את ספרי המחבר:
שיחות חיזוק ה' כרכים
אשיחה בחוקיך ה' כרכים
קול חתן וקול שמחה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה
במייל toraoren@gmail.com

הִלְכוֹת הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת (ב)

בְּרָכָה קֹדֶם הַדְלָקָה - לְבַת אַשְׁכְּנַז ..... ג
נֻסַּח הַבְּרָכָה ..... ג
סְגֻלָּה לְבָנִים צַדִּיקִים ..... ד
בִּרְכַּת 'שֶׁהֶחֱיָינוּ' לְכַלָּה הַמַּדְלִיקָה לָרִאשׁוֹנָה ..... ה
זְמַן הַדְלָקַת נֵרוֹת ..... ח
מִנְהַג הַסְּפָרַדִּים - 20 דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה ..... ח
תִּינוֹק הַנּוֹלָד מִעֵט קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה ..... יב
שָׂכְחָה לְהַדְלִיק, וְהִגִּיעַ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת ..... יב
תְּפִלַּת מִנְחָה אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת ..... יג

דִּבְרֵי חִזּוּק וְהִתְעוֹרְרוּת - פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא

אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם ..... טו
סְגֻלַּת 'אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ' ..... טז
בִּטְחוֹנוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ ..... טז
הַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ! ..... יח
כֹּחָהּ שֶׁל תְּפִלָּה ..... יט
ה' מִתְאַוֶּה לִתְפִלַּת צַדִּיקִים ..... יט
בִּתְפִלָּה תָּלוּי הַכֹּל ..... כ

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

א.י.ש. אשדוד | 08-8650078 | 052-7627127

שִׁעוּר לְפָרָשַׁת וַיֵּצֵא

הִלְכוֹת הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת (ב)

בְּסִיעְתָּא דִשְׁמַיָּא, נַמְשִׁיךְ בְּשִׁעוּר זֶה לַעֲסֹק בְּהִלְכוֹת הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבַּת קוֹדֶשׁ, כְּפִי שֶׁסִּדְּרָם מָרָן הָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן זיע"א בְּסִפְרוֹ 'חֶזּוֹן עוֹבַדְיָה' (שַׁבָּת א').

בְּרָכָה קֹדֶם הַדְלָקָה – לְבַת אַשְׁכְּנַז

א. אִשָּׁה מִבְּנוֹת אַשְׁכְּנַז, אֲשֶׁר נָשָׂא לְבָהּ אוֹתָהּ בְּחָכְמָה, וּבִרְצוֹנָהּ לְנַהֵג כְּדַעַת גְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים כְּדִין הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת, לְבָרֵךְ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ לְהַדְלִיק - רַשָּׁאִית לְנַהֵג כֵּן, אֲבָל שֶׁטּוֹב שֶׁתַּעֲשֶׂה תְּנַאי פַּעַם אַחַת בְּכָל שָׁנָה שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת שַׁבָּת כְּלָל בְּהַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת, וְעָלֶיהָ תָּבוֹא בִּרְכַּת טוֹב. וְחוֹבָה קְדוֹשָׁה עַל הַמּוֹרוֹת שֶׁל בָּתֵּי הַסֵּפֶר 'בֵּית יַעֲקֹב', לְהַבְהִיר לְתַלְמִידוֹתֵיהֶן מֵעֲדוֹת הַמִּזְרָח, שֶׁצְּרִיכוֹת קֹדֶם לְבָרֵךְ עַל הַהַדְלָקָה וְאַחַר כָּךְ לְהַדְלִיק נֵרוֹת שַׁבָּת.

וְהַטַּעַם, שֶׁהַנָּכוֹן לְהוֹרוֹת גַּם לְגַבֵּי אַחֵינוּ הָאַשְׁכְּנַזִּים שֶׁיְּבָרְכוּ תְּחִלָּה, וּכְמוֹ שֶׁעָשָׂה הַגָּאוֹן רַבִּי אִיסֶר זַלְמָן מֶלְצֶר זַצַ"ל, כַּנִּזְכָּר בַּשִּׁעוּר הַקּוֹדֵם. וְכֵן הֶעֱלָה הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים קְרָאזָר זַצַ"ל מוֹ"ץ בְּקוֹבְנָה, בְּשׁוּ"ת פְּאֵר עֵץ חַיִּים, שֶׁהָיָה מִגְּאוֹנֵי אַשְׁכְּנַז. וְכֵן פָּסַק הַיַּעֲבֵ"ץ.

וּמִכָּל מָקוֹם, נָכוֹן שֶׁתַּעֲשֶׂה תְּנַאי שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת שַׁבָּת כְּלָל בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הגר"ח נָאֶה (סי' עד בדה"ש אות יד). וְאַף שֶׁכָּתַב שָׁם דְּבָעִינַן שֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי בְּמָקוֹם צָרֵךְ, הִנֵּה אֵין לְךָ צָרֵךְ גָּדוֹל מִזֶּה לְנַהֵג כְּדַעַת כָּל גְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, וְלָחוּשׁ לסב"ל, וְעָלֶיהָ תָּבוֹא בִּרְכַּת טוֹב, וּמְמֻנָּה יִרְאוּ וְכֵן יַעֲשׂוּ. וּתְנַאי אֶחָד מוֹעִיל לְכָל הַשָּׁנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מהר"א אִבְּן טְוָואָה בְּתִשׁוּבָה שֶׁבְּסוֹף שׁוּ"ת הָרשב"ץ (סי' ז) וְכֵן הוּבָא בִּבְרֵכִי יוֹסֵף (דַּף רעט אות ה).

נֻסַּח הַבְּרָכָה

ב. נֻסַּח בִּרְכַּת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת:

'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת', וְכִרְאִיתָא בְּסֵדֶר רַב עַמְרָם גָּאוֹן (בְּרֵישׁ ח"ב), וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם (שַׁבָּת ה, א), וְכֵן הָיָה הַמִּנְהָג הַקַּדְמוֹן.

הִנֵּה נֻסַּח בִּרְכַּת הַהַדְלָקָה מְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַב עַמְרָם גָּאוֹן, שֶׁהוּא 'לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת' וְתוּ לֹא מִידֵי, וְכֵן גַּם בְּמַחֲזוֹר וִיטְרִי (סי' קב). וְזוֹ לְשׁוֹן הראבי"ה (שַׁבָּת עַמּוּד רסג): בִּרְכַּת הַדְלָקַת הַנֵּר שֶׁל שַׁבָּת מְפֹרָשֶׁת בַּיְרוּשַׁלְמִי פֶּרֶק הָרוֹאֶה, שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת', וְעַל שֶׁל יוֹם טוֹב מְבָרֵךְ: 'לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב'.

הִנֵּה יֵשׁ שֶׁנֶּהֱגוּ לְבָרֵךְ 'לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קוֹדֶשׁ', וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לָדוּן דְּשֶׁמָּא הוֹסָפַת תֵּבַת 'קוֹדֶשׁ' חֲשִׁיבָא הֶפְסֵק בֵּין הַבְּרָכָה לַהַדְלָקָה. אוּלָם נִרְאֶה דְּהָוֵי דְּלֹא חֲשִׁיב הֶפְסֵק, שֶׁהוֹסָפַת תֵּבַת 'קוֹדֶשׁ' הִיא מֵעֵין הַבְּרָכָה וּמֵעִנְיָנָא שֶׁל הַבְּרָכָה. אֶלָּא דְּאַכַּתִּי יֵשׁ לוֹמַר דִּלְכַתְּחִלָּה נִרְאֶה שֶׁאֵין לְהַפְסִיק. כְּמוֹ שֶׁפָּסַק מָרָן (או"ח קסז, ו) גַּבֵּי בִּרְכַּת 'הַמּוֹצִיא', שֶׁאִם הָיָה הַדִּבּוּר מֵעִנְיַן דְּבָרִים שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו, כְּגוֹן 'הָבִיאוּ מָלַח אוֹ לִפְתָּן', 'תְּנוּ לִפְלוֹנִי לֶאֱכֹל', 'תְּנוּ מַאֲכָל לַבְּהֵמָה' וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, וְהוֹסִיף עַל כָּךְ הָרַמָ"א בְּשֵׁם כָּלְבּוֹ: וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה לֹא יַפְסִיק כְּלָל.

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, בְּסֵפֶר 'פֶּתַח הַדְּבִיר' (סי' רצה סק"ב) כָּתַב לְהָעִיר עַל שְׁלִיחֵי צִבּוּר שֶׁחוֹתְמִים בְּסוֹף בִּרְכַּת חֲתָנִים "מְשַׂמֵּחַ הֶחָתָן עִם הַכַּלָּה וּמַצְלִיחַ", שֶׁתֵּבַת 'וּמַצְלִיחַ' אֵין לָהּ מָקוֹר כְּלָל לֹא בַּשַּׁ"ס וְלֹא בַּפּוֹסְקִים, וְדִילְמָא הַוְיָא הֶפְסֵק

בֵּין הַבְּרָכָה לַטְּעִימָה, וְהֶעֱלָה דְּכֵיוָן שֶׁהַתּוֹסֶפֶת הַזֹּאת נִלְוֵית אֶל נָסַח הַבְּרָכָה, אֵין בָּהּ מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ הֶפְסֵק כְּלָל, וְכִדְכָתַב מָרָן בְּשׁו"ת אַבְקַת רוֹכֵל (סוֹף סי' יב) שֶׁנִּתָּן רְשׁוּת לְשַׁנּוֹת אוֹ לְהוֹסִיף תֵּבָה אוֹ תֵּבוֹת בַּנֻּסָּח דְּתִקְּנוּ חֲזַ"ל, כֹּל שֶׁהוּא מֵעִנְיַן אוֹתָהּ בְּרָכָה, וְהָכָא נַמִּי תֵּבַת 'וּמַצְּלִיחַ' הוּא מֵעִנְיַן הַבְּרָכָה, וְאֵינָהּ חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק כְּלָל, וְאִם לֹא הִשְׁמִיטוּהָ לֵית לָן בָּהּ. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם מָרָן בְּאַבְקַת רוֹכֵל - כֵּן מְבֹאָר גַּם בְּחִדּוּשֵׁי הָרַשְׁבָּ"א והרא"ה (בְּרָכוֹת יא).

וְכֵן הֶעֱלָה בִּשְׁדֵי חֶמֶד (אסיפ"ד מַעֲרֶכֶת בְּרָכוֹת סי' ג' אוֹת ד') לְהֶתֵּרָא - בְּנִדּוֹן תּוֹסֶפֶת 'וּמַצְּלִיחַ' בִּבְרָכַת חֲתָנִים, וּלְפִי זֶה כָּל שֶׁכֵּן הוֹסָפַת 'קִדַּשׁ' בִּבְרָכָה דְּנֵרוֹת שַׁבָּת - אֵין בָּזֶה חֲשַׁשׁ הֶפְסֵק.

סְגֻלָּה לְבָנִים צַדִּיקִים

ג. אַחַר שֶׁהַנָּשִׁים מְבָרְכוֹת וּמַדְלִיקוֹת אֶת הַנֵּרוֹת שֶׁל שַׁבָּת, רָאוּי לָהֶן שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ לְהשי"ת שֶׁבִּזְכוּת מִצְוָה זוֹ יִזְכּוּ לַאֲרִיכוּת יָמִים עִם בַּעֲלֵיהֶן, וּלְבָנִים הֲגוּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים יִרְאֵי ה' וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ הַמְאִירִים בַּתּוֹרָה, וְיַצְלִיחוּ בַּתּוֹרָה וּבְיִרְאַת ה' טְהוֹרָה, וְשֶׁנִּזְכֶּה לַגְּאֻלָּה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן, הָאֵר פָּנֶיךָ וְנִוָּשֵׁעָה. כִּי בְּשָׁעַת עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה הַתְּפִלָּה נִשְׁמַעַת יוֹתֵר.

בִּגְמָרָא (שַׁבָּת כג, ב) הָרָגִיל בְּנֵר הָוְיָן לֵיהּ בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וּמְסֻפָּר אוֹדוֹת רַב הוּנָא, שֶׁהָיָה רָגִיל לַעֲבֹר עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ שֶׁל רַבִּי אַבִּין, וְהָיָה רוֹאֶה שֶׁהוּא רָגִיל טוּבָא בְּנֵר שַׁבָּת. אָמַר: שְׁנֵי אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים יָצְאוּ מִבַּיִת זֶה, וְכָךְ הָיָה, שֶׁיָּצְאוּ מִשָּׁם רַב אִידִי בַּר אַבִּין וְרַבִּי חִיָּא בַּר אַבִּין. רַב חִסְדָּא הָיָה רָגִיל לַעֲבֹר עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ שֶׁל אֲבִיו שֶׁל רַבִּי שִׁיזְבִי, הִבְחִין שֶׁהִקְפִּידוּ הַרְבֵּה בְּנֵר שַׁבָּת, אָמַר: מִבַּיִת זֶה יֵצֵא אָדָם גָּדוֹל, וְאָכֵן יָצָא מִשָּׁם רַב שִׁיזְבִי.

וּבַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בְּרֵאשִׁית דַּף מח, ב): "וְאִתְּתָא בָּעְיָא בְּחֶדְוָה דְּלִבָּא וּרְעוּתָא, לְאַדְלָקָא בּוֹצִינָא דְּשַׁבָּת, דְּהָא יְקָרָא עִלָּאָה הִיא לָהּ, וְזָכוּ רַב לְגָרְמָה לִמְזַכֵּי לִבְנִין קַדִּישִׁין דְּיהוֹן בּוֹצִינָא דְּעָלְמָא בְּאוֹרַיְתָא וּבְדַחְלְתָּא, וְיִסְגּוּן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא, וְיהֵבַת לְבַעֲלָהּ אוֹרְכָא דְּחַיִּין, בְּגִין כָּךְ בָּעְיָא לְאִזְדַּהֲרָא בַּהּ". [תַּרְגּוּם: הָאִשָּׁה צְרִיכָה לְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת בְּשִׂמְחַת הַלֵּב, שֶׁדָּבָר גָּדוֹל הוּא, וְזוֹכִים עַל יְדֵי כָּךְ לִבָנִים קְדוֹשִׁים הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבְיִרְאָה, וּמְבִיאָה בְּכָךְ אֲרִיכוּת יָמִים לְבַעֲלָהּ, עַל כֵּן צְרִיכָה לְהִזָּהֵר בָּזֶה].

וְכָתַב רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי (שְׁמוֹת יט, ג) עַל הַפָּסוּק 'כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב': "רְאוּיָה הָאִשָּׁה לְהִתְפַּלֵּל לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּשְׁעַת הַדְלָקַת הַנֵּר שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁהִיא מִצְוָה הַמְּטֻלֶּת עָלֶיהָ, שֶׁיִּתֵּן לָהּ ה' בָּנִים מְאִירִים בַּתּוֹרָה, כִּי הַתְּפִלָּה יוֹתֵר נִשְׁמַעַת בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה, וּבִזְכוּת נֵר שַׁבָּת שֶׁהוּא אוֹר תִּזְכֶּה לְבָנִים בַּעֲלֵי תוֹרָה הַנִּקְרֵאת אוֹר שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר", וְכֵן דָּרְשׁוּ רַז"ל: הַאי מַאן דְּרָגִיל בִּשְׁרָגֵי הַוְיָין לֵיהּ בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים".

וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ יוֹנָה (אִגֶּרֶת הַתְּשׁוּבָה לְיוֹם ו' אוֹת פא) שֶׁרָאוּי לְאִשָּׁה לְהִתְפַּלֵּל בְּעֵת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת עַל בָּנֶיהָ שֶׁיִּהְיוּ מְאִירִים לְכָל הָעוֹלָם בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת וְכוּ', לְפִי שֶׁתְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת בְּיוֹתֵר בְּעֵת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִצְוָה. [וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה אָמְרוּ בַּתּוֹסֶפְתָּא (מַעֲשֵׂר שֵׁנִי פ"ה הי"ד) שֶׁכָּל הָעוֹסְקִים בְּמִצְוֹת, נָכוֹן פִּיהֶם וְלִבָּם לִתְפִלָּה לִפְנֵי השי"ת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ', וְאוֹמֵר 'הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְכוּ' עַיֵּן שָׁם].

וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר מְנוֹרַת הַמָּאוֹר הַקַּדְמוֹן (ח"ג עַמּוּד תקצד) שֶׁיֵּשׁ לְאִשָּׁה לְהִתְפַּלֵּל בְּעֵת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת עַל בָּנֶיהָ שֶׁיַּצְלִיחוּ בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וּבְיִרְאַת שָׁמַיִם, כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר חֶמְדַּת יָמִים (דַּף לג, ב) שֶׁכָּתְבוּ הָרִאשׁוֹנִים שֶׁרָאוּי לְכָל אִשָּׁה לְהִתְפַּלֵּל בְּעֵת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת - שֶׁהִיא הַמִּצְוָה

הַמְּטָלֶת עָלֶיהָ - עַל בָּנֶיהָ שֶׁיִּהְיוּ מְאִירִים וּמַזְהִירִים בְּתוֹרַת ה', וְלֵאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים הִיא וְאִישָׁהּ וּבְנֵיהֶם בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל.

וְעַיֵּן עוֹד בְּכַף הַחַיִּים סוֹפֵר (סי' רסג אות לד) שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמִּתְפַּלֶּלֶת הָאִשָּׁה אַחַר הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, טוֹב שֶׁתִּתְפַּלֵּל גַּם עַל גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּיַלְקוּט (בַּמִּדְבָּר רֶמֶז תשיט): "אִם שְׁמַרְתֶּם נֵרוֹת שֶׁל שַׁבָּת, אֲנִי מַרְאֶה לָכֶם נֵרוֹת שֶׁל צִיּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהָיָה בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת יְרוּשָׁלַם בַּנֵּרוֹת'".

וְהַבֶּן אִישׁ חַי (נֹחַ אות ח') כּוֹתֵב שֶׁבַּעֲצִימַת עֵינַיִם בִּשְׁעַת הַהַדְלָקָה - יֵשׁ טַעַם עַל פִּי הַסּוֹד.

בִּרְכַּת 'שֶׁהֶחֱיָנוּ' לְכַלָּה הַמַּדְלִיקָה לָרִאשׁוֹנָה

ד. כַּלָּה הַמַּדְלִיקָה נֵרוֹת בְּבֵיתָהּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, אֵין לָהּ לְבָרֵךְ 'שֶׁהֶחֱיָנוּ', שֶׁכָּל מִצְוָה שֶׁאֵין קְבוּעַ לָהּ זְמַן אֵין לְבָרֵךְ עָלֶיהָ בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָנוּ, וְיֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה. וְאִם בִּרְצוֹן הַכַּלָּה לְבָרֵךְ 'שֶׁהֶחֱיָנוּ' בִּשְׁעַת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, תִּלְבַּשׁ בֶּגֶד חָדָשׁ שֶׁרָאוּי לְבִרְכַּת שֶׁהֶחֱיָנוּ וּתְבָרֵךְ עָלָיו שֶׁהֶחֱיָנוּ, וּמִיָּד לְאַחַר מִכֵּן תְּבָרֵךְ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת, וְתַדְלִיק הַנֵּרוֹת.

בַּתּוֹסֶפְתָּא (בְּרָכוֹת פ"ו הֲלָכָה טו) מְבֹאָר שֶׁעַל טַלִּית חֲדָשָׁה אוֹ תְּפִלִּין חֲדָשׁוֹת צָרִיךְ לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ. אוּלָם הַתּוֹסְפוֹת בְּמְנָחוֹת (מב, ב) כָּתְבוּ בְּשֵׁם רַב שְׁרִירָא גָּאוֹן, שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַתּוֹסֶפְתָּא בָּזֶה, כִּי אֵין לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ אֶלָּא עַל מִצְוָה הַבָּאָה מִזְּמַן לִזְמַן, כְּגוֹן שׁוֹפָר וְלוּלָב מְגִלָּה וְנֵר חֲנֻכָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּתְפִלִּין חֲדָשׁוֹת.

וְהִנֵּה הָרַמְבַּ"ם (בְּרָכוֹת יא, ט) כָּתַב שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ עַל טַלִּית חֲדָשָׁה אוֹ עַל תְּפִלִּין חֲדָשׁוֹת, אוּלָם הַטּוּר (או"ח סי' כב) הֵבִיא דִּין הַתּוֹסֶפְתָּא רַק לְגַבֵּי טַלִּית חֲדָשָׁה שֶׁמְּבָרֵךְ עָלֶיהָ שֶׁהֶחֱיָנוּ, וְהִשְׁמִיט דִּין זֶה לְגַבֵּי תְּפִלִּין חֲדָשׁוֹת. וְכָתַב מָרָן הב"י בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אַבּוּהָב, שֶׁמִּטַּעֲמוֹ מִשּׁוּם שֶׁאֵין לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ אֶלָּא עַל מִצְוָה הַבָּאָה מִזְּמַן לִזְמַן, וְעַל טַלִּית מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ מִשּׁוּם שֶׁהוּא בֶּגֶד שֶׁמִּתְעַטֵּף בּוֹ לְהֶנָּאָתוֹ, כְּדִין הַקּוֹנֶה כֵּלִים חֲדָשִׁים שֶׁמְּבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ, וְשָׁכֵן כָּתַב בַּעַל הָעִטּוּר. וְכֵן פָּסַק מָרָן בַּשּׁוּ"ע (סי' כב) שֶׁעַל טַלִּית חֲדָשָׁה מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ, מִשּׁוּם דְּלָא גָּרַע מִקּוֹנֶה כֵּלִים חֲדָשִׁים. וּמִבֹּאָר שֶׁסּוֹבֵר שֶׁלֹּא כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ עַל תְּפִלִּין חֲדָשׁוֹת.

וְכָתַב מָרָן הַחִיד"א בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סי' כב סק"ב) שֶׁהַמִּנְהָג כְּדַעַת מָרָן שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ כְּשֶׁמַּנִּיחַ תְּפִלִּין חֲדָשׁוֹת, וְכֵן כָּתַב הַמַּאֲמַר מָרְדְּכַי בְּשֵׁם הָאַחֲרוֹנִים, וְכֵן פָּסַק מהר"ח פַּלָּאגִ'י בְּכַף הַחַיִּים (סי' י' אות ח), וְכֵן כָּתְבוּ בְּסֵפֶר זָכוֹר לְאַבְרָהָם ח"א (הִלְכוֹת בְּרָכוֹת אות ש), וּבְסֵפֶר שַׁמַּח נָפֶשׁ (מַעֲרֶכֶת שֶׁהֶחֱיָנוּ דַּף פב) וּבְסֵפֶר בִּרְכַּת יוֹסֵף (יָדִיד, ח"ב דַּף קמג) וְעוֹד אַחֲרוֹנִים. וְכֵן פָּשַׁט הַמִּנְהָג.

וּלְפִי זֶה הוּא הַדִּין שֶׁאֵין לְכַלָּה לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ בְּעֵת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁמַּדְלִיקָה בְּבֵיתָהּ, שֶׁאֵין זוֹ מִצְוָה הַבָּאָה מִזְּמַן לִזְמַן.

וְאָמְנָם בְּסֵפֶר הָרֹקֵחַ (סי' שעא) כָּתַב שֶׁכָּל מִצְוָה שֶׁעַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹתָהּ צָרִיךְ לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁמְּקַיֵּם הַמִּצְוָה, וְהוֹכִיחַ כֵּן מֵהַסָּגְיָא בִּמְנָחוֹת (עה, ב) כֹּהֵן הָעוֹמֵד וּמַקְרִיב מִנְחָה בִּירוּשָׁלַיִם אוֹמֵר 'שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה'.

אוּלָם רְאָיָתוֹ שַׁיֶּכֶת לְפֵרוּשׁ רַשְׁ"י שָׁם, שֶׁפֵּרֵשׁ שֶׁהַמְדֻבָּר בְּכֹהֵן שֶׁעֲדַיִן לֹא הִקְרִיב מִנְחָה מִיָּמָיו, אַף הַתּוֹסְפוֹת שָׁם פֵּרְשׁוּ דְּמַיְירֵי בְּמִשְׁמְרוֹת הַכֹּהֲנִים, שֶׁהָיוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת הַמִּתְחַלְּפוֹת בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ וּמִתְחַדְּשׁוֹת פַּעֲמַיִם בַּשָּׁנָה, וְכָל מִשְׁמָרָה הָיְתָה מְרֻכֶּבֶת מִשִּׁשָּׁה בָּתֵּי אָבוֹת, וְנִמְצָא שֶׁכָּל כֹּהֵן לֹא הָיָה מַקְרִיב אֶלָּא שְׁנֵי יָמִים בְּשָׁנָה, וּזְמַן קָבוּעַ לוֹ לְהַקְרִיב יוֹם אֶחָד בְּכָל חֲצִי שָׁנָה.

וְאִם כֵּן הוֹאִיל וּמִצְוָה זוֹ הָיְתָה מִתְחַדֶּשֶׁת מִזְּמַן לִזְמַן, צָרִיךְ לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ. וְכֵן כָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת (בְּרָכוֹת לז, ב), וּבְחִדּוּשֵׁי הָרַשְׁבָּ"א שָׁם. וּלְפִי זֶה אֵין מְכָאן כָּל רְאָיָה לְבָרֵךְ עַל מִצְוָה שֶׁאֵין לָהּ זְמַן קָבוּעַ, אע"פ שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה.

וְכֵן כָּתַב הַפְּרִי חָדָשׁ (יוֹרֶה דֵּעָה סי' כח סק"ה) שֶׁלְּפִי דִּבְרֵי הָרַקַּח נִרְאֶה שֶׁבְּצִיצִית וּתְפִלִּין וּבְכָל שְׁאָר מִצְוֹת שֶׁאָדָם מִתְחַנֵּךְ בָּהֶן לְרִאשׁוֹנָה מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ, אֲלָא שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהָרַקַּח מְפָרֵשׁ כְּדִבְרֵי רַשְׁ"י, אֲבָל לְדַעַת הַתּוֹסְפוֹת וְהָרַשְׁבָּ"א לֹא הִזְכִּירָה בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָינוּ לְעִנְיַן חִנּוּךְ הַמִּצְוֹת. וּלְעִנְיַן הֲלָכָה כֵּיוָן שֶׁדַּעַת הַתּוֹסְפוֹת וְהָרַשְׁבָּ"א שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ, וְדִבְרֵיהֶם נִרְאִים עִקָּר, הֵכִי נָקְטִינַן. וְעוֹד שֶׁסָּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, וְשֶׁלֹּא כְּמוֹ שֶׁפָּסַק הָרַמָ"א בַּהֲגָה שֶׁהָעוֹשֶׂה מִצְוֹת כְּסוּי הַדָּם בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בְּחַיָּיו צָרִיךְ לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ.

וְכֵן פָּסַק הַגָּאוֹן מהריק"ש בְּהַגְהוֹתָיו לְיוֹרֶה דֵּעָה (סי' כח ס"ב) שֶׁאע"פ שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ עַל מִצְוַת כְּסוּי הַדָּם בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, לֹא נָהֲגוּ כֵּן, וְלֹא הִזְכַּר בַּתַּלְמוּד.

גַּם הַשַּׁ"ךְ (שָׁם סק"ה) תָּמַהּ עַל דִּבְרֵי הָרַקַּח וְהָרַמָ"א, דְּאִם כֵּן אַמַּאי לֹא מְבָרְכִים שֶׁהֶחֱיָינוּ בְּצִיצִית וּתְפִלִּין וּשְׁאָר מִצְוֹת שֶׁמִּתְחַנְּכִים בָּהֶן, וְכֵן אֵין מְבָרְכִים שֶׁהֶחֱיָינוּ עַל קִדּוּשֵׁי אִשָּׁה וְנִשּׂוּאֶיהָ, אֶלָּא וַדַּאי שֶׁסּוֹבְרִים שֶׁכֹּל שֶׁאֵין זְמַן הַמִּצְוָה קָבוּעַ מִזְּמַן לִזְמַן אֵין לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ וּכְדִבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת וְהָרַשְׁבָּ"א. וְכֵן כָּתַב הָרַ"ן (סָפָּה מו, א) וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין בְּכְסוּי הַדָּם. וְכֵן דַּעַת הפמ"ג שָׁם וְעוֹד אֲחֵרוֹנִים.

וּבְסֵפֶר תִּפְאֶרֶת לְמֹשֶׁה (יו"ד שָׁם, דַּף ד, א) כָּתַב שֶׁאֲפִלּוּ לִדְבְרֵי הָרַקַּח, דַּוְקָא בַּעֲבוֹדַת כֹּהֵן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁצָּרִיךְ אוּמָנוּת יָד וְלִמּוּד סֵדֶר עֲבוֹדָה, יֵשׁ לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ עַל שֶׁזְּכָהוּ ה' לְכָךְ, וְלֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן צִיצִית וּתְפִלִּין שֶׁאֵין צָרִיךְ אוּמָנוּת וְלִמּוּד לְהַנִּיחָן, שֶׁכָּל אָדָם יָכוֹל וְחַיָּב לְהַנִּיחָן, וּמִשָּׁעָה שֶׁנּוֹלַד הָיָה רָאוּי לְכָךְ, וּזְמַן מִמֵּילָא קָא אָתֵי - לָכֵן אֵין לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן שֶׁהֶחֱיָינוּ, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ כָּל יִתְרוֹן בָּזֶה מִשְּׁאָר כָּל אָדָם.

וּבְסֵפֶר פֶּתַח הַדְּבִיר (ח"א סי' כב סק"ב) הֵבִיא דִּבְרֵי מהר"ש פְּלוֹרֶנְטִין בְּשׁוּ"ת עוֹלַת שְׁמוּאֵל (סי' א') שֶׁהֶעֱלָה לְעִנְיַן הֲלָכָה שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ עַל חִנּוּךְ מִצְוֹת תְּפִלִּין, שֶׁכֵּיוָן יֵשׁ בָּזֶה מַחֲלֹקֶת מַעֲרָכָה מוּל מַעֲרָכָה, וַדַּאי שֶׁסָּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל. וְכֵן כָּתַב עוֹד שָׁם (ח"ג סי' רסג סק"ג) שֶׁאֵין לְכַלָּה לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת אַף בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְשָׁכֵן מָצָא בְּכִתְבֵי הַקִּדָּשׁ לְהָרַב בֵּית עוֹבֵד שֶׁהֶעֱלָה כֵּן, וְחָזַרְנוּ לַכְּלָל הַנּוֹדָע 'סָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל'.

וְהַגָּאוֹן רַבִּי יִצְחָק בֶּן וָאלִיד בְּשׁוּ"ת וַיֹּאמֶר יִצְחָק (לְקוּטֵי דִּינִים לאו"ח) כָּתַב שֶׁהַמִּנְהָג פָּשׁוּט אָצְלָם שֶׁהַנַּעַר שֶׁמִּתְחַנֵּךְ בְּמִצְוֹת תְּפִלִּין מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אוֹתוֹ. וְאַף בְּשׁוּ"ת זִכְרוֹן יְהוּדָה (או"ח סי' ג) כָּתַב דְּהַמְבָרֵךְ יָפֶה הוּא עוֹשֶׂה, וְיָנוּחוּ בְּרָכוֹת עַל רֹאשׁוֹ. אוּלָם הַמִּנְהָג פָּשׁוּט דְּלֹא כֵּן, וְכֵן פָּסַק בְּשׁוּ"ת חַוּוֹת יָאִיר (סי' רלז) וּבְסֵפֶר שַׁמַּי נָפֶשׁ גָּאגִין (דַּף פב, א). וּפוֹק חֲזִי מַאי עִמָּא דָּבָר, שֶׁהַמִּתְחַנֵּךְ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין אֵינוֹ מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ, וּכְלָל גָּדוֹל בְּיָדֵינוּ 'סָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל'. וּלְפִי זֶה הוּא הַדִּין בְּנִדּוֹן דִּידָן שֶׁאֵין לְכַלָּה לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ בְּעֵת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת.

וְכָתַב הַיַּעְבֵּ"ץ בְּסִדּוּרוֹ (הִלְכוֹת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת אות כז) שֶׁכַּלָּה שֶׁמַּדְלִיקָה נֵרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה מְבָרֶכֶת שֶׁהֶחֱיָינוּ, וְהוּא הַדִּין לְכָל הַמִּצְוֹת שֶׁעוֹשָׂה בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה. אַף הֵעִיר עָלָיו בַּ'חֲזוֹן עוֹבַדְיָה' שֶׁלְּפִי הַמְבֹאָר לְעֵיל, לָאו הִלְכְתָּא פְּסִיקְתָּא הִיא, וְרַבִּים לוֹחֲמִים נֶגֶד סְבָרָא זוֹ.

וְכֵן מְבֹאָר בְּשׁוּ"ת תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה (ח"ב סי' רלט) שֶׁהֵבִיא הוֹרָאַת חָכָם אֶחָד שֶׁהוֹרָה שֶׁהָאִשָּׁה מְבָרֶכֶת שֶׁהֶחֱיָינוּ עַל הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְכָתַב שֶׁשָּׁגָה וְטָעָה בָּזֶה, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ בִּרְכַּת הַמִּצְוֹת עַל הַהַדְלָקָה יֵשׁ

אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְבָרֵךְ (עַיֵּן תּוֹס' שַׁבָּת כה, ב וּבַטּוּר וב"י דַּף רסג) וְכָל שֶׁכֵּן לְעִנְיַן בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָינוּ. וְאִם סָמַךְ עַל מַה שֶּׁכָּתַב הַט"ז לְצַדֵּד בָּזֶה, הֲרֵי הַפּוֹסְקִים חוֹלְקִים עַל הַט"ז בָּזֶה, וְכַמְבאָר בַּש"ך (יו"ד סי' כח סק"ה). וְעוֹד, מִי שָׁמַע מֵעוֹלָם שֶׁנַּעַר בַּר מִצְוָה הַמַּנִּיחַ תְּפִלִּין לָרִאשׁוֹנָה שֶׁמְּבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ? כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר אוֹמֵר אֲנִי כִּי הַמּוֹרֶה שֶׁבָּדָה מִלִּבּוֹ שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָינוּ בַּהַדְלָקָה הָרִאשׁוֹנָה, הוֹרָה שֶׁלֹּא כַּהֲלָכָה, שֶׁהִיא בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה וְאֵין לָהּ כָּל יְסוֹד וּסְמִיכָה.

וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר מִנְחַת שַׁבָּת (סי' עה אות כא), וְכֵן הֶעֱלָה כיו"ב הגר"ש קְלוּגֶר בְּשׁוּ"ת טוּב טַעַם וָדַעַת (תְּלִיתָאָה סי' צח) שֶׁצָּרִיךְ לְבַטֵּל מִנְהַג הַכַּלּוֹת שֶׁמְּבָרְכוֹת שֶׁהֶחֱיָינוּ בְּעֵת הַטְּבִילָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁזּוֹהִי בְּרָכָה לְבַטָּלָה.

וְכֵן כָּתַב הַגָּאוֹן הַחִיד"א בְּסֵפֶר 'בִּרְכֵי יוֹסֵף' (שיו"ב יוֹרֶה דֵּעָה סי' ר) שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁהַכַּלּוֹת נוֹהֲגוֹת לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ בְּעֵת טְבִילָתָן הָרִאשׁוֹנָה יֵשׁ לִמְחוֹת בָּהֶן, וּלְהוֹדִיעַ לָהֶן שֶׁאֵינָן רַשָּׁאוֹת לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ. וּכְמוֹ שֶׁהִסְכִּימוּ הָאַחֲרוֹנִים בְּדִין בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָינוּ עַל כִּסּוּי הַדָּם בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה.

וּבְשׁוּ"ת חֶתָם סוֹפֵר (או"ח סי' נה) נִשְׁאַל אוֹדוֹת מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁהַכַּלּוֹת מְבָרְכוֹת שֶׁהֶחֱיָינוּ בִּטְבִילָתָן הָרִאשׁוֹנָה, וְכָתַב לְלַמֵּד עֲלֵיהֶן זְכוּת שֶׁנִּרְאֵית לוֹ הַכְרָעַת הַגָּאוֹן בַּעַל פְּרִי תֹּאַר (סי' כח) שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְחַנֵּךְ תְּחִלָּה לְחִיּוּב מִצְוֹת יְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַקַּח שֶׁעַל כָּל מִצְוָה מְבָרֵךְ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהֶחֱיָינוּ, אֶלָּא רַק הַנִּכְנָס לְחִיּוּב הַמִּצְוֹת, כְּגוֹן בַּר מִצְוָה בִּתְחִלַּת חִנּוּכוֹ בַּהֲנָחַת תְּפִלִּין עַל כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת כָּל יָמָיו, וְכֵן נָשִׁים שֶׁאֵינָן חַיָּבוֹת בִּתְפִלִּין אֶלָּא בְּמִצְוֹת שֶׁהַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בָּהֶן, שֶׁהֵן טְבִילָה חַלָּה וְהַדְלָקַת הַנֵּר, וְהִיא פּוֹגַעַת בָּרִאשׁוֹנָה בִּטְבִילַת מִצְוָה, שֶׁהִיא הַמִּצְוָה שֶׁמִּתְחַנֶּכֶת בָּהּ לְחִיּוּב מִצְוַת הַנָּשִׁים, מְבָרֶכֶת שֶׁהֶחֱיָינוּ בַּטְּבִילָה רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהּ נִכְנֶסֶת לְחִנּוּךְ מִצְוַת הַנָּשִׁים, כֵּן יֵשׁ לְלַמֵּד זְכוּת שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִנְהַג הָדְיוֹטוֹת, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ אַל יְבָרְכוּ.

וְהִנֵּה אֶחָדִים מִן הַפּוֹסְקִים הַבָּאִים אַחַר הַ'חֲתַם סוֹפֵר (שוּ"ת יַד אֶלְעָזָר סי' כא; שוּ"ת תּוֹרַת יְקוּתִיאֵל סי' ס; שוּ"ת כְּנַף רְנָנָה סי' יז) הִסְתַּמְּכוּ עַל דְּבָרָיו, לְהוֹרוֹת שֶׁכַּלָּה הַמַּדְלִיקָה בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה מְבָרֶכֶת שֶׁהֶחֱיָינוּ [אוּלָם הַמְעַיֵּן הֵיטֵב בְּדִבְרֵי הַחֲתַם סוֹפֵר, יָשָׁר יֶחֱזוּ פָּנֵימוֹ, שֶׁלְּדַעְתּוֹ עַל כָּל פָּנִים עַל הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֵין הָאִשָּׁה מְבָרֶכֶת שֶׁהֶחֱיָינוּ אַף בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וּמַה שֶּׁמְּבָרֶכֶת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה עַל הַטְּבִילָה - פּוֹטֵר כָּל הַמִּצְוֹוֹת שֶׁתַּעֲשֶׂה מִכָּאן וּלְהַבָּא].

אָכֵן הַגָּאוֹן מהרש"ם בְּסֵפֶר דַּעַת תּוֹרָה (או"ח סי' כב) הִשִּׂיג עַל הַחֲתַם סוֹפֵר בָּזֶה, שֶׁנֶּעֱלַם מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּשׁוּ"ת פְּאֵר הַדּוֹר (סוֹף סי' מט) שֶׁהַמַּפְרִישׁ חַלָּה תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת וְטָמֵא שֶׁטָּבַל אֵינָם מְבָרְכִים שֶׁהֶחֱיָינוּ. וּבְסֵפֶר אָז נִדְבְּרוּ (חֵלֶק ז' סי' ג עַמּוּד יג) כָּתַב שֶׁאַף הַחֲתַם סוֹפֵר בְּדִין הַטְּבִילָה לֹא כָּתַב כֵּן אֶלָּא לְלַמֵּד זְכוּת עַל הָעִיר שֶׁכְּבָר נָהֲגוּ לְבָרֵךְ בְּטְבִילַת מִצְוָה שֶׁל הַכַּלָּה, אֲבָל מִדָּה הוּא שֶׁאֵין לִנְהֹג כֵּן לְכַתְּחִלָּה.

מֵעַתָּה קָם דִּינָא, שֶׁאֵין לְכַלָּה לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ בְּהַדְלָקַת נֵרוֹת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְכֵן הֶעֱלָה בְּשׁוּ"ת צִיץ אֱלִיעֶזֶר (חי"ג סי' כד) וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת מִשְׁנֵה הֲלָכוֹת (ח"ז סי' לח). וּבְפֶרֶט דְּקַיְימָא לָן סָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַבַּיִת חָדָשׁ (סי' כט) סוֹבֵר שֶׁבִּבְרִכַּת שֶׁהֶחֱיָינוּ הַבָּאָה עַל שִׂמְחָה לֹא שַׁיָּךְ הַכֹּל סָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל. וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת הָרִיב"ש (סי' תקה), אוּלָם בִּתְשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א (סי' רמה) מִתְבָּאֵר שֶׁגַּם בִּבְרִכַּת שֶׁהֶחֱיָינוּ שַׁיָּךְ הַכֹּל דסב"ל, וּבֶאֱמֶת שֶׁהַבַּ"ח עַצְמוֹ (בסי' תלב) סַיֵּם שֶׁרָאוּי

שֶׁלֹּא לְהַכְנֵס בְּסָפֵק בְּרָכוֹת, וְלָכֵן אֵין לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ עַל בְּדִיקַת חָמֵץ, וְשֶׁכֵּן הַמִּנְהָג.

וְכֵן מוּכָח דַּעַת מָרָן (סי' רכה, ה) דְּאָמְרִינַן סָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל בְּבִרְכַּת שֶׁהֶחֱיָינוּ, גַּבֵּי הַמְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ עַל עֲנָבִים, דְּפָסַק שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים (שִׁיּוּרֵי כנה"ג; פמ"ג; מַטֵּה יְהוּדָה שָׁם) שֶׁהוּא מִטַּעַם סב"ל, וְכֵן דַּעַת רַבִּים מִן הָאַחֲרוֹנִים.

וְעַיֵּן עוֹד בְּשוּ"ת קוֹל מְבַשֵּׂר (ח"ב סי' ו) שֶׁכָּתַב שֶׁאֲפִי' לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּלֹא אָמְרִינַן סב"ל בְּבִרְכַּת שֶׁהֶחֱיָינוּ, כָּל זֶה בִּבְרָכָה עַל הֶנָּאַת הַגּוּף, אֲבָל בְּבִרְכַּת הַמִּצְווֹת שֶׁאוֹמֵר עִם זֹאת בִּרְכַּת שֶׁהֶחֱיָינוּ, דְּהַיְנוּ הֶנָּאַת מִצְוָה - שַׁיָּךְ לוֹמַר סב"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ בְּשוּ"ת מהר"י קוֹלוֹן (שֹׁרֶשׁ מט) וְהָרַמָ"א בַּהֲגָה (יו"ד סי' שה סְעִיף יב).

וְאִם בִּרְצוֹן הַכַּלָּה לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ בִּשְׁעַת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, תִּלְבַּשׁ בֶּגֶד חָדָשׁ שֶׁרָאוּי לְבִרְכַּת שֶׁהֶחֱיָינוּ, וּתְבָרֵךְ עָלָיו שֶׁהֶחֱיָינוּ קֹדֶם הַהַדְלָקָה, וְאַחַר כָּךְ תְּבָרֵךְ עַל הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת. וְכֵן כָּתַב בְּשוּ"ת דִּבְרֵי שָׁלוֹם (קְרוֹזְ ח"ב סי' יז).

זְמַן הַדְלָקַת נֵרוֹת

ה. אֵין לְהַקְדִּים וּלְהַדְלִיק נֵרוֹת שַׁבָּת בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, שֶׁאָז אֵינוֹ נִכָּר שֶׁהֶדְלִיקוּ לִכְבוֹד שַׁבָּת, אֶלָּא לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן פְּלַג הַמִּנְחָה, הַיְנוּ שָׁעָה וְרֶבַע קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים, רַשָּׁאִית לְהַדְלִיק נֵר שַׁבָּת בְּאֹפֶן שֶׁמְּקַבֶּלֶת עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת עִם הַהַדְלָקָה, וַאֲפִלּוּ בְּמַחֲשָׁבָה שֶׁבֵּין שֶׁמְּקַבֶּלֶת עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת מִיָּד אֵין זוֹ הַקְדָּמָה.

בִּגְמָרָא (שַׁבָּת כג, ב) אִיתָא: דִּבְיתְהוּ דְּרַב יוֹסֵף סְבָרָה לְאַקְדּוּמֵהּ (לְהַקְדִּים הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת) אָמַר לָהּ הַהוּא סָבָא: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַקְדִּים וְלֹא יְאַחֵר. [וְעַיֵּן תּוֹס' חֻלִּין (ו, א) יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּיר הַשַּׁ"ס הַהוּא סָבָא הוּא אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא] וּפרש"י לֹא יַקְדִּים מִשּׁוּם דְּלָא מִינְכְּרָא מִילְּתָא שֶׁמַּדְלִיקוּ לִכְבוֹד שַׁבָּת. וְכֵן כָּתַב הַטּוּר, וְכֵן נִפְסַק בַּשּׁוּ"ע (סי' רסג, ד): "לֹא יַקְדִּים לְמַהֵר לְהַדְלִיקוֹ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, שֶׁאָז אֵינוֹ נִכָּר שֶׁמַּדְלִיקוֹ לִכְבוֹד שַׁבָּת; וְגַם לֹא יְאַחֵר. וְאִם רוֹצֶה לְהַדְלִיק נֵר בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל וּלְקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת מִיָּד, רַשַּׁאי כִּי כֵּיוָן שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת מִיָּד אֵין זוֹ הַקְדָּמָה, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא מִפְלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה שֶׁהוּא שָׁעָה וְרֶבַע קֹדֶם הַלַּיְלָה".

וּמִקּוֹר דִּבְרֵי מָרָן הוּא מִדִּבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת (בְּרָכוֹת כז, ב) וְהָרֹא"שׁ וְרַבֵּנוּ יוֹנָה (שָׁם), שֶׁכֹּל שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת בְּעֵת הַהַדְלָקָה רַשַּׁאי לְהַקְדִּים לְהַדְלִיק מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה. וְכָתַב רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל (שַׁבָּת כג, ב) וּזְמַן הַהַדְלָקָה בְּעֵת שְׁקִיעַת הַחַמָּה קֹדֶם מְעַט תִּהְיֶה הַהַדְלָקָה. וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ יְהוֹנָתָן מִלוּנִיל שָׁם.

מִנְהַג הַסְּפָרַדִּים – 20 דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה

ו. נוֹהֲגִים לְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת 20 דַּקּוֹת קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה, וְאִם נֶאֱנְסָה וְלֹא הִדְלִיקָה, יְכוֹלָה לְהַדְלִיק עַד כְּחֲמֵשׁ דַּקּוֹת קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה. וְאִם לֹא הִדְלִיקָה עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה - לֹא תַּדְלִיק כְּלָל.

וְהִנֵּה, מִנְהַג הַסְּפָרַדִּים (הֵן בְּכָל עָרֵי מְגוּרֵיהֶם וְהֵן בִּירוּשָׁלַיִם) לְרַוְחָא דְּמִילְתָא, **לְהַדְלִיק נֵרוֹת שַׁבָּת כְּעֶשְׂרִים דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה**. וְאַף דְּנָקְטִינַן לְדִינָא דְּאִיכָּא דִּין תּוֹסֶפֶת גַּם בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וְלֹא רַק בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - מִכָּל מָקוֹם אֵין זְמַן קָצוּב לְתוֹסֶפֶת, וְדַי מֵעִקַּר הַדִּין בְּמַה שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת כַּמָּה דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה. וּבְוַדַּאי אֵין צָרִךְ לִנְהֹג כְּפִי שֶׁנִּתְפַּרְסֵם בְּכַמָּה לוּחוֹת שָׁנָה, שֶׁזְּמַן הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת הוּא כְּאַרְבָּעִים דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה, שֶׁאֵין בָּזֶה טַעַם כְּלָל.

עִקַּר תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת – זְמַן מוּעָט

הִנֵּה, בְּשִׁיטָה מְקֻבֶּצֶת (בֵּיצָה ל) כָּתַב בְּשֵׁם ר"י, שֶׁתּוֹסֶפֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא כַּחֲצִי שָׁעָה, וְהוּא הַדִּין לְתוֹסֶפֶת שַׁבָּת, וְכֵן כָּתַב הר"א מִלּוּנְדְּרִישׁ (בְּרָכוֹת פ"ד מ"א), וּלְאוֹר זֹאת - כָּתַב הַמַּגִּיהַּ שָׁם (הגרמי"ל זַקְש זַצ"ל) שֶׁזֶּהוּ הַמָּקוֹר לְמִנְהַג יְרוּשָׁלַיִם לְקַבֵּל שַׁבָּת אַרְבָּעִים דַּקּוֹת קֹדֶם

הַשְׁקִיעָה (וְחֲצִי שָׁעָה בְּשָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת, מִתְקָרֵב לְאַרְבָּעִים דַּקּוֹת בַּיָּמִים הָאֲרֻכִּים, וְלָא פְּלוּג) - אוּלָם דִּבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים הַנַּ"ל נָגֶד רוּבָּא דְּרַבְּוָותָא דִּפְלִיגֵי עַל זֶה. דִּלְדִינָא קַיְימָא לָן דְּסַגִּי **בְּתוֹסֶפֶת כָּל שֶׁהוּא קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה**.

וְכֵן מִתְבָּאֵר מִדִּבְרֵי רֹא"שׁ (יוֹמָא פ"ח) שֶׁצָּרִיךְ לְפָרֵשׁ קֹדֶם בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת **מְעַט**. וְכֵן כָּתַב בְּתוֹסְפוֹת הָרֹא"שׁ (ר"ה ט, א) **דְּסַגִּי בְּתוֹסֶפֶת מַשֶּׁהוּ**. וְכֵן כָּתְבוּ תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (בְּרָכוֹת כז, ב) בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲקֹב מֵאוֹרְלֵיינְשׁ שֶׁתּוֹסֶפֶת שַׁבָּת דֵּי בְּכָל שֶׁהוּא. וְהָרַמְבַּ"ן בְּתוֹרַת הָאָדָם (דַּף סו, א) כָּתַב שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹסִיף בְּרֶגַע שֶׁהוּא יוֹם. גַּם בְּאָרְחוֹת חַיִּים (הל' יוהכ"פ אות ג) כָּתַב בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ן שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹסִיף כְּרֶגַע קֹדֶם זְמַן בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת, כִּי לֹא נָתְנוּ חֲכָמִים שִׁעוּר לְתוֹסֶפֶת זֶה, וְשָׁכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ הַאי גָּאוֹן בִּתְשׁוּבָה. וְכֵן כָּתַב עוֹד הָאָרְחוֹת חַיִּים (הִלְכוֹת הדלק"נ בע"ש אות ד) שֶׁזְּמַן הַתּוֹסֶפֶת קֹדֶם בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת מְעַט וְלֹא נָתְנוּ בּוֹ חֲכָמִים שִׁעוּר וְכוּ' וַאֲפִלּוּ בְּרֶגַע אֶחָד דַּי, וְכֵן דַּעַת רַבִּים מִן הָרִאשׁוֹנִים.

וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ אַבְרָהָם בֶּן הָרַמְבַּ"ם (הוּבָא בְּשׁוּ"ת מהר"מ אֶלְשַׁקָּר סי' צו) שֶׁכָּל עוֹד שֶׁלֹּא שָׁקְעָה עֶגְלַת הַשֶּׁמֶשׁ בָּאֹפֶק, אֲפִלּוּ שָׁקְעָה רֹב עֶגְלַת הַשֶּׁמֶשׁ בָּאֹפֶק וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנָּה אֶלָּא דָּבָר מוּעָט - יוֹם וַדַּאי הוּא, אַף צָרִיךְ לְהִזָּהֵר וְלִפְרֹשׁ קֹדֶם עֲרוּבַת הַשֶּׁמֶשׁ **דָּבָר מוּעָט** לְתוֹסֶפֶת מֵחֹל עַל קָדֶשׁ. גַּם מִדִּבְרֵי מָרָן בְּשֻׁלְחָנוֹ הַטָּהוֹר (סי' רסא, ב) מְבֹאָר שֶׁאֵין שִׁעוּר לִזְמַן תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף עוֹד, דְּהִנֵּה כָּל מַה שֶּׁאָנוּ מַקְדִּימִים לְקַבֵּל הַתּוֹסֶפֶת בְּשַׁבָּת וְיו"ט קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה, הַיְנוּ כְּשִׁיטַת הַחוֹלְקִים עַל רַבֵּנוּ תָּם, וּסְבִירָא לְהוּ דְּמִשְׁקִיעַת הַחַמָּה מַתְחִיל זְמַן בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת, אֲבָל לְדַעַת ר"ת וְהָרַמְבַּ"ן וְהרא"ה וְהריטב"א וְהר"ן וְהַמְּאִירִי וְסִיעָתָם - אֵין דִּין תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת אֶלָּא לְאַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה וְאֵילָךְ, נִמְצָא שֶׁהַתּוֹסֶפֶת מְקֻדֶּמֶת אֵינָהּ כְּלוּם. וְכֵן הִיא דַּעַת מָרָן הַשּׁו"ע, כְּמוֹ שֶׁהֶאֱרִיךְ בָּזֶה בְּשׁוּ"ת יַבִּיעַ אוֹמֶר (ח"ב או"ח סי' כב).

וּלְפִי סְבָרַת רַבֵּנוּ תָּם, צָרִיךְ לוֹמַר דְּהָא דְּאָמְרִינַן בִּגְמָרָא (שַׁבָּת לה, ב): "אָמַר לֵיהּ רָבָא לְשַׁמְעֵיהּ, אַתּוּן דְּלָא קִים לְכוּ בְּשִׁעוּרָא דְּרַבָּנָן, אַדְּשִׁימְשָׁא בְּרֵישׁ דִּיקְלֵי אִיתְלוּ שְׁרָגָא, וּבְיוֹם הַמְעֻנָּן חָזוּ תַּרְנְגוֹלִין הַיּוֹשְׁבִים עַל הַקּוֹרוֹת מִבְּעוֹד יוֹם" - אַף עַל פִּי שֶׁמֵּעֵת שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ הָאִילָנוֹת, עֲדַיִן יֵשׁ זְמַן רַב לְבֵין הַשְׁמָשׁוֹת דְּרַבֵּנוּ תָּם - חֲמָרָא יְתֵירָא הִיא לְדִין תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ן בְּתוֹרַת הָאָדָם שָׁם: וְהָא דְּאָמְרִינַן הָתָם אַדְּשִׁימְשָׁא בְּרֵישׁ דִּיקְלֵי אִיתְלוּ שְׁרָגָא - הַרְחָקָה יְתֵרָה לְתוֹסֶפֶת הִיא, מִשּׁוּם דְּלָא קִים לְהוּ בְּשִׁעוּרָא דְּרַבָּנָן.

וְהִנֵּה, גַּם מָרָן הַשּׁו"ע (רסא, ג) פָּסַק מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּשִׁעוּר זֶה יַדְלִיק בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּעוֹד שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ הָאִילָנוֹת וּבְיוֹם הַמְעֻנָּן וְכוּ', וְכָתַב בְּ'בֵּאוּר הַלָּכָה' שָׁם, שֶׁבִּזְמַנֵּנוּ בְּוַדַּאי לָא קִים לָן בְּשִׁעוּרָא דְּרַבָּנָן, בִּפְרָט בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא מָסוּר לַכֹּל, לָכֵן בְּוַדַּאי שֶׁהַחִיּוּב עַל פִּי הַדִּין לְכוּלֵי עָלְמָא לְהַדְלִיק קֹדֶם הַשְׁקִיעָה.

אוּלָם נִרְאֶה, דִּלְדִידָן דְּנַהֲגִינַן לְהַחְמִיר כְּדַעַת הָרִאשׁוֹנִים הַסּוֹבְרִים שֶׁמִּשְׁעַת שְׁקִיעַת הַחַמָּה נֶחֱשָׁב לְבֵין הַשְׁמָשׁוֹת, הָבוּ דְּלָא לְהוֹסִיף עֲלַהּ לְהוֹסִיף לְהַחְמִיר חֲמָרָא עַל חֲמָרָא, לְהַצְרִיךְ זְמַן מְגֻבָּל בַּתּוֹסֶפֶת שֶׁלִּפְנֵי הַשְׁקִיעָה, נָגֶד דַּעַת רֹב מִנְיָן וְרֹב בִּנְיָן שֶׁל הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דְּסַגִּי בְּתוֹסֶפֶת כָּל שֶׁהִיא. וּבִפְרָט שֶׁכָּעֵת מְצוּיִים שְׁעוֹנֵי יָד לְמַכְבִּיר, וְאֵין לְךָ אָדָם שֶׁאֵין לוֹ שָׁעָה (שָׁעוֹן), וְתָמִיד מְדַיְּקִים אוֹתָם עַל פִּי הָרַדְיוֹ וְכַיּוֹצֵא, לָכֵן דַּי לְהַקְדִּים לְהַדְלִיק כְּעֶשֶׂר אוֹ חָמֵשׁ דַּקּוֹת לִפְנֵי הַשְׁקִיעָה. [וּבְשׁוּ"ת אַבְנֵי נֵזֶר (או"ח סי' תצח אות ג) הֵבִיא בְּשֵׁם הגר"ז שֶׁשִּׁעוּר תּוֹסֶפֶת ד' דַּקּוֹת, וּבְשׁוּ"ת אֶרֶץ צְבִי פְּרוּמָר כָּתַב לִדְחוֹת דְּבָרָיו, וְהֶעֱמִידוֹ עַל ב' דַּקּוֹת, וּבְשׁוּ"ת מהרש"ג (ח"א סי' כא) כָּתַב דְּדַי בְּדַקָּה אַחַת].

הַמָּקוֹר לְהַקְדָּמַת עֶשְׂרִים דַּקּוֹת

וְאָמְנָם יֶשְׁנָהּ דֵּעָה יְחִידָאָה שֶׁל רַבֵּנוּ הר"א מִמֵּיץ, דְּסִבְירָא לֵיהּ שֶׁמִּשְּׁעוּר שְׁלֹשֶׁת רְבָעֵי מִיל לִפְנֵי הַשְּׁקִיעָה מַתְחִיל זְמַן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. אוּלָם כְּבָר כָּתַב בְּבֵאוּרֵי הַגְּרָ"א בסי' רס"א שֶׁאֵין דְּבָרָיו נִרְאִים, וְלֵית דְּחָשׁ לְהָא כְּלָל. אֲכָן הגר"מ פֵּיינְשְׁטֵיין בְּשׁו"ת אִגְּרוֹת מֹשֶׁה (מה"ת או"ח סי' ו) כָּתַב שֶׁאַף בַּעֲלֵי נֶפֶשׁ אֵין מַחְמִירִים לִפְרֹשׁ מִמְּלָאכָה ג' רִבְעֵי מִיל קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה כְּדַעַת הַיִּרְאִים, וּמִכָּל מָקוֹם הַמַּחְמִיר כְּהַיִּרְאִים תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה.

וְכֵן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סי' רסא ס"ק כג) כָּתַב שֶׁלְּכַתְּחִלָּה יַקְדִּים הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִשָּׁעָה שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ הָאִילָנוֹת, וּמִי שֶׁמַּחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וּפוֹרֵשׁ מִמְּלָאכָה עַל כָּל פָּנִים שְׁלִישׁ שָׁעָה קֹדֶם שְׁקִיעָה - אַשְׁרָיו, שֶׁהוּא יוֹצֵא בָּזֶה יְדֵי כָּל שִׁיטוֹת הָרִאשׁוֹנִים. וּבֵאֵר בְּשַׁעַר הַצִּיּוּן, שֶׁיּוֹצֵא בָּזֶה גַּם יְדֵי חוֹבַת דַּעַת הר"א מִמֵּיץ, שֶׁאֲפִלּוּ נֶאֱמַר שֶׁהַמִּיל כ"ד דַּקּוֹת, הֲרֵי שְׁלֹשֶׁת רִבְעֵי מִיל הָוֵי י"ח דַּקּוֹת, וְיוֹצֵא בָּזֶה גַּם לְתוֹסֶפֶת שַׁבָּת.

והגר"ח פַּלָאגִ'י בְּסִ' רוּחַ חַיִּים (סי' רסא סק"ב, וסי' תרכג סק"ב) כָּתַב דְּמִמַּה שֶׁכָּתַב מָרָן סִי' רסא ס"ג, מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּשִׁעוּר זֶה יַדְלִיק בְּעוֹד שֶׁהַחַמָּה בְּרֹאשׁ הָאִילָנוֹת, נִרְאֶה דְּסַגִּי בְּעֶשֶׂר דַּקּוֹת לִפְנֵי הַשְּׁקִיעָה, אֲבָל נָכוֹן לְהַחְמִיר וּלְהַדְלִיק עֶשְׂרִים דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה

וּבְכַף הַחַיִּים (סי' רנו סק"ה) כָּתַב: מִנְהָגֵנוּ פֹּה עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁעֶשְׂרִים רֶגַע לִפְנֵי הַשְּׁקִיעָה מַכְרִיז הַשַּׁמָּשׁ לְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת, וְגַם בַּעֲלֵי הַחֲנֻיּוֹת סוֹגְרִים חֲנֻיּוֹתֵיהֶם מִיָּד כְּשֶׁשּׁוֹמְעִים קוֹל הַכָּרוֹז. וְכֵן כָּתַב בְּכַף הַחַיִּים (סי' רסא ס"ק כג) שֶׁהַנָּכוֹן לְהַדְלִיק כ' דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה.

נִמְצָא שֶׁאַף בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם ת"ו לֹא נָהֲגוּ לְהַחְמִיר לְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּלְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת לִפְנֵי עֶשְׂרִים דַּקּוֹת מֵהַשְּׁקִיעָה. וְכָל רַבּוֹתֵינוּ הַסְּפָרַדִּים גְּאוֹנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וִירוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר מִפִּיהֶם אָנוּ חַיִּים בְּמִנְהֲגֵי אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ וִירוּשָׁלַיִם ת"ו, לֹא הִזְכִּירוּ כְּלָל אַף בְּרֶמֶז שֶׁקַּיָּם מִנְהָג בִּירוּשָׁלַיִם לְקַבֵּל הַשַּׁבָּת אַרְבָּעִים דַּקּוֹת לִפְנֵי הַשְּׁקִיעָה, וְכֵן בְּסִ' הַתַּקָּנוֹת וּמִנְהֲגֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְשַׁעַר הַמִּפְקָד, וּנְהַר מִצְרַיִם, לֹא נִזְכַּר שֶׁמֶץ מִנְהוּ. הָא וַדַּאי שֶׁאִלּוּ הָיָה הַמִּנְהָג כֵּן לֹא הָווּ שָׁתְקֵי רַבָּנָן מִלְּהוֹדִיעֵנוּ דָּבָר זֶה. וְאַדְרַבָּה מָצִינוּ כָּל בָּתַר אִיפְכָּא בָּאַחֲרוֹנִים הַנַּ"ל.

דַּעַת הגרי"מ טוּקַצִ'ינְסְקִי זַצַ"ל

וּמִכָּאן תְּשׁוּבָה לְמַה שֶׁכָּתַב הרה"ג רַבִּי יְחִיאֵל מִיכֶל טוּקַצִ'ינְסְקִי זַ"ל בְּסֵפֶר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (עַמּוּד כו) שֶׁכָּתַב: מִנְהָג עַתִּיק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַכְרִיז אוֹ לִתְקֹעַ לְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַרְבָּעִים דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה, וְכֵן נָהוּג עוֹד הַיּוֹם בִּירוּשָׁלַיִם וּבָעֲיָרוֹת הָעַתִּיקוֹת, וּבִמְקוֹמוֹת הַחֲדָשִׁים יֵשׁ שֶׁמַּדְלִיקִים 25 דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה. וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַב הַכַּף הַחַיִּים (סי' רנו אות ה) הָיָה בִּזְמַנּוֹ הַמִּנְהָג בִּירוּשָׁלַיִם לְהַכְרִיז ב' פְּעָמִים, רִאשׁוֹנָה מ' דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה, וְהַשְּׁנִיָּה אַחֲרֵי עֶשֶׂר דַּקּוֹת, וְהַיְנוּ חֲצִי שָׁעָה קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה כְּדֵי לְזָרֵז פַּעַם שְׁנִיָּה. וְעַל פִּי זֶה קָבְעוּ בְּ'לוּחַ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל' הַיּוֹצֵא לָאוֹר עַל יְדֵי בְּנוֹ, הרה"ג רַבִּי נִיסָן אַהֲרֹן טוּקַצִ'ינְסְקִי זַ"ל, מְנַהֵל יְשִׁיבַת עֵץ חַיִּים בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁזְּמַן הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת אַרְבָּעִים דַּקּוֹת לִפְנֵי הַשְּׁקִיעָה.

אוּלָם הַמְעַיֵּן בְּדִבְרֵי הַכַּף הַחַיִּים, יִרְאֶה שֶׁדְּבָרָיו הוּבְאוּ בְּאֹפֶן בִּלְתִּי מְדֻיָּק בַּעֲלִיל כְּלָל, כִּי זוֹ לְשׁוֹנוֹ שָׁם: מִנְהָגֵנוּ פֹּה עה"ק יְרוּשָׁלַיִם ת"ו לְהַכְרִיז הַשַּׁמָּשׁ בְּכָל מְבוֹאוֹת יִשְׂרָאֵל חֲצִי שָׁעָה קֹדֶם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ אֵינָהּ נִרְאֵית עַל הָאָרֶץ, דְּהַיְנוּ אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת וּשְׁלִישׁ מִן הַיּוֹם, כְּדֵי לְהָכִין עַצְמָם לְהַדְלָקָה וּלְהַטְמָנָה. וְאַחַר עֶשְׂרֵה דַּקִּים, דְּהַיְנוּ בְּשָׁעָה י"א וָחֲצִי, חוֹזֵר וּמַכְרִיז שֶׁיַּדְלִיקוּ, וּמִמֵּילָא גַּם בַּעֲלֵי הַחֲנֻיּוֹת סוֹגְרִים תֵּכֶף כְּשֶׁשּׁוֹמְעִים קוֹל הַכָּרוֹז, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהִנֵּה בְּשָׁעוֹן עַרְבִי שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים בּוֹ חַכְמֵי הַסְּפָרַדִּים, בְּשָׁעָה שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה פָּחוֹת עֶשֶׂר דַּקּוֹת הוּא זְמַן שְׁקִיעַת הַחַמָּה (כַּף הַחַיִּים סי' קלא ס"ק כז; בְּרוּחַ חַיִּים פַּלָּאגִ'י הַנַּ"ל) מִבְּאֹר שֶׁהַהַדְלָקָה בְּפֹעַל הִיא עֶשְׂרִים דַּקּוֹת קֹדֶם שְׁקִיעָה (בְּ-11:30 לִפְי הַשָּׁעוֹן הָעַרְבִי). וְהַהַכְרָזָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא חֲצִי שָׁעָה קֹדֶם שְׁקִיעָה הָיְתָה רַק כְּדֵי לְהוֹדִיעָם לְהִתְכּוֹנֵן לַהַדְלָקָה. וְאִם כֵּן אֵין יְסוֹד לַמִּנְהָג הָעַתִּיק שֶׁמַּזְכִּיר הרי"מ טוּקַצִינְסְקִי הַנַּ"ל. וְאַדְרַבָּה הַכַּף הַחַיִּים הוּא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים לְהַקְדִּים רַק בְּעֶשְׂרִים דַּקּוֹת.

וַאֲפִלּוּ אִם בֶּאֱמֶת רָאָה וְיָדַע הרי"מ טוּקַצִינְסְקִי שֶׁכֵּן נוֹהֲגִים אֲצָל הָאַשְׁכְּנַזִּים, אֵין זֶה מָכְרָח שֶׁנַּעֲשָׂה עַל פִּי הוֹרָאַת חָכָם. וְאַף אִם תִּמְצִי לוֹמַר שֶׁהוּא מִנְהָג בָּרוּר אֲצָל הָאַשְׁכְּנַזִּים, אֶנָּן בְּדִידָן הַסְּפָרַדִּים וּבְנֵי עֲדוֹת הַמִּזְרָח לָא נָהֲגִינַן בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַכַּף הַחַיִּים הַנַּ"ל. וּבְוַדַּאי שֶׁאִלּוּ הָיָה מִנְהָג זֶה קַיָּם אֶצְלֵנוּ, הָיוּ רַבּוֹתֵינוּ גְּאוֹנֵי יְרוּשָׁלַיִם מַזְהִירִים עַל זֶה בְּסִפְרֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁהוּא מִנְהָג תָּדִיר וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם וְהִלְכְתָא רַבָּתָא לְשַׁבָּתָא, וְהֵם לֹא הֵנִיחוּ דָּבָר קָטָן אוֹ גָּדוֹל מֵהַמִּנְהָגִים שֶׁל עִיה"ק יְרוּשָׁלַיִם (וּשְׁאָר עָרֵי הַקֹּדֶשׁ בא"י) שֶׁלֹּא הֶעֱלוּ עַל סֵפֶר. וּמִדְּשָׁתְקִי שְׁמַע מִינַּהּ שֶׁלֹּא נָהֲגוּ כֵּן. וְכֵן בְּסֵפֶר אוֹר לְצִיּוֹן (ח"ב עמ' קסג) כָּתַב שֶׁמִּנְהַג הַסְּפָרַדִּים בִּירוּשָׁלַיִם לְהַדְלִיק נֵרוֹת עֶשְׂרִים דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְׁקִיעָה, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁמְּצָיְן בַּלּוּחוֹת אַרְבָּעִים דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְׁקִיעָה, שֶׁלֹּא הָיָה מִנְהָג כָּזֶה כְּלָל אֵצֶל בְּנֵי סְפָרַדִ"א.

וּפָשׁוּט שֶׁאֵין לְהַשְׁגִּיחַ בָּזֶה עַל הַמְּפָרְסָם בְּאֶמְצָעֵי הַתִּקְשֹׁרֶת, כְּגוֹן בָּעִתּוֹנִים בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת, וְכֵן בַּעֲרוּצֵי הָרַדְיוֹ, זְמַנֵּי כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת שֶׁבְּעֶרֶב שַׁבָּת. כִּי לֹא נַעֲשָׂה כֵּן עַל פִּי גְּדוֹלֵי הוֹרָאָה, אֶלָּא עַל פִּי הַלּוּחַ שֶׁהִנְהִיג הרה"ג הַמָּנוֹחַ רי"מ טִיקוּצִינְסְקִי זַ"ל, וְעַל פִּיהֶם נִמְשְׁכוּ גַּם מְחַבְּרֵי לוּחוֹת מֵהַסְּפָרַדִּים וַעֲדוֹת הַמִּזְרָח, שֶׁאֵין לָהֶם שִׂיחַ וְשִׂיג בִּידִיעַת הַהֲלָכָה.

מַסְקָנָא דִּדִינָא

וְלָכֵן הַדָּבָר בָּרוּר, שֶׁסְּפָרַדִּי מֵעֲדוֹת הַמִּזְרָח שֶׁנָּהַג לְהַחְמִיר בְּקַבָּלַת הַשַּׁבָּת מ' דַּקּוֹת לִפְנֵי הַשְׁקִיעָה, בְּחָשְׁבוֹ שֶׁכֵּן מִנְהַג יְרוּשָׁלַיִם, רַשַּׁאי לַחֲזֹר בּוֹ מִמִּנְהָגוֹ. (וּבִפְרָט בִּימוֹת הַחֹרֶף הַקְּצָרִים שֶׁאֵינָם מַסְפִּיקִים לְכַלּוֹת מְלַאכְתָּם מִבְּעוֹד יוֹם). וּמִדִּינָא אֵין צָרִיךְ הַתָּרָה לְבַטֵּל מִנְהָגוֹ, מִשּׁוּם דְּהָוֵי לֵיהּ מִנְהָג בְּטָעוּת. וְעכ"פ נָכוֹן לַעֲשׂוֹת הַתָּרָה בִּשְׁלֹשָׁה שֶׁיִּתְחָרֵט בִּפְנֵיהֶם עַל שֶׁלֹּא אָמַר: בְּלִי נֶדֶר. וּלְאַחַר שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ, יוּכַל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה וּלְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת עַד כְּעֶשֶׂר דַּקּוֹת לִפְנֵי הַשְׁקִיעָה.

וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּנְדוֹן דִּידָן הֲרֵי יֵשׁ סְבָרָא לְהַצְרִיךְ תּוֹסֶפֶת חֲצִי שָׁעָה לִפְנֵי הַשְׁקִיעָה, בְּוַדַּאי דְּמִהַנֵּי הַתָּרָה לְמִנְהָג זֶה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּשׁוּ"ת דְּבַר מֹשֶׁה (חיו"ד סִימָן לג), שֶׁאַף לְדַעַת המהרשד"ם (חיו"ד סי' מ) שֶׁבְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַחְלֹקֶת וְנָהֲגוּ בְּמָקוֹם אֶחָד כְּהָאוֹסְרִים לָא מְהַנֵּי הַתָּרָה, אֵין זֶה אֶלָּא בְּאוֹפֶן שֶׁרֹּב הַפּוֹסְקִים מַחְמִירִים אוֹ לְפָחוֹת מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה, אֲבָל כְּשֶׁרֹּב הַפּוֹסְקִים מְקִלִּים בְּוַדַּאי דְּמִהַנֵּי הַתָּרָה, דְּהָא קי"ל דְּאָזְלִינַן בָּתַר רוּבָּא.

וּמַה שֶׁהֵעִירוּ חֲכָמִים, מִמַּה שֶׁכָּתַב מָרָן הש"ע ביו"ד (סי' ריד), שֶׁאֵפִלּוּ מִנְהָג שֶׁלֹּא קִבְּלוּהוּ בְּנֵי הָעִיר בְּהַסְכָּמָה, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ מֵעַצְמָם לַעֲשׂוֹת גֶּדֶר וּסְיָג לַתּוֹרָה, גַּם הַבָּאִים מִחוּץ לָעִיר לָדוּר שָׁם הֲרֵי הֵם כְּאַנְשֵׁי הָעִיר וְחַיָּבִים לַעֲשׂוֹת כְּתַקָּנָתָם, הִנֵּה כָּל זֶה אֵינוֹ עִנְיָן לִנְדוֹן דִּידָן, שֶׁשָּׁם מְדֻבָּר בְּמִנְהָג אֶחָיד שֶׁל כָּל בְּנֵי הָעִיר שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן עַל פִּי רַבָּנֵי וּגְדוֹלֵי הָעִיר. אֲבָל מִנְהָג הַשָּׁנוּי בְּמַחֲלֹקֶת בֵּין הָעֲדוֹת, וְכָל עֵדָה כְּמִנְהָגָהּ, נַהֲרָא נַהֲרָא וּפַשְׁטֵיהּ, וְכוּלֵי עָלְמָא יָדְעֵי שֶׁבְּכַמָּה דְּבָרִים הַתְּלוּיִים בְּמִנְהָג אָנוּ חֲלוּקִים מִמִּנְהֲגֵי אַחֵינוּ הָאַשְׁכְּנַזִּים. וּמִכָּל שֶׁכֵּן כָּאן שֶׁנִּרְאֶה בָּרוּר שֶׁהַמִּנְהָג הַקָּדוּם בִּירוּשָׁלַיִם ת"ו הָיָה כְּמִנְהָגֵנוּ, אֶלָּא שֶׁאֵיזֶה מֵרַבָּנֵי אַשְׁכְּנַז נִפְשָׁם אִוְּתָה לְהַחְמִיר עַל בְּנֵי קְהִלָּתָם, אֲנָן בְּדִידָן וְאִינְהוּ בְּדִידְהוּ.

תִּינוֹק הַנּוֹלָד מִעַט קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה

כָּתַב בְּשׁוּ"ת שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן (ח"א סוף סי' ה') שֶׁתִּינוֹק הַנּוֹלָד בְּעֶרֶב שַׁבָּת עֶשֶׂר דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה, נִמּוֹל לְיוֹם שִׁשִּׁי, וְאַחַר הַזְּמַן הַנִּזְכָּר נִמּוֹל לְיוֹם רִאשׁוֹן. כֵּן הֶבִיאוֹ בְּסֵפֶר יַלְקוּט שֶׁמֶשׁ (עַמּוּד צז).

אָמְנָם הֵעִיר עַל זֶה מָרָן זיע"א שֶׁהוּא תָּמוּהַּ מְאֹד, כִּי בְּוַדַּאי אֶפְלוּ אִם נוֹלָד רַק דַּקָּה אַחַת לִפְנֵי הַשְּׁקִיעָה נִמּוֹל לְיוֹם שִׁשִּׁי, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה בָּרוּר לְלֹא סָפֵק, וּמִנַּיִן לָקַח לוֹ הַשִּׁעוּר עֶשֶׂר דַּקּוֹת לְחוֹשְׁבוֹ כְּאִלּוּ תּוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה שַׁיָּךְ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת? וְהָא וַדַּאי דְּלֵיתָא, כִּי אֶפְלוּ אַחַר שְׁקִיעָה מֵעִקַּר הַדִּין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי שֶׁהוּא יוֹם גָּמוּר וְרַק לְחוּמְרָא בְּעָלְמָא נָקְטִינַן כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּחָשִׁיב לֵיהּ כְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּבֵאוּר הֲלָכָה סי' תטו, עַל פִּי הַכְּלָל: רַבִּי יוֹסֵי וְר' יְהוּדָה הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי, וְאִם כֵּן הָבוּ דְּלָא לְהוֹסִיף עֲלַהּ.

צֵא וּלְמַד מִמַּה שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ אַבְרָהָם בֶּן הָרַמְבַּ"ם (כנז"ל) שֶׁקֹּדֶם שֶׁתַּעֲרֹב הַשֶּׁמֶשׁ הֲרֵי הוּא יוֹם וַדַּאי, וּבְעֶרֶב שַׁבָּת יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה, וַאֲפִלּוּ שָׁקְעָה רֹב עֶגְלַת הַשֶּׁמֶשׁ בָּאֹפֶק וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַשֶּׁמֶשׁ כִּי אִם דָּבָר מוּעָט - כָּל עוֹד שֶׁלֹּא תִּשְׁקַע כָּל הָעֶגְלָה בְּכֻלָּהּ וְתַעֲרֹב כָּל הַשֶּׁמֶשׁ תַּחַת הָאֹפֶק הֲרֵי הוּא יוֹם וַדַּאי, וּמִשְׁפָּטוֹ כְּמִשְׁפַּט חֲצִי הַיּוֹם. וְצָרִיךְ לִיזָּהֵר וְלִפְרֹשׁ מֵעֲשִׂית מְלָאכָה קֹדֶם עֲרִיבַת הַשֶּׁמֶשׁ דָּבָר מוּעָט כְּמוֹ שֶׁנִּזְהָרִין וְנִמְנָעִים מֵאֲכִילַת חֻמֵּץ בְּשָׁעָה שִׁשִּׁית וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, וְזֶהוּ אוֹמְרָם זַ"ל מוֹסִיפִין מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ.

וְכָל שֶׁכֵּן לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב בְּסֵפֶר 'יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים' (עַמּוּד תשיב) בְּשֵׁם הַגָּאוֹן בַּעַל שוּ"ת מִנְחַת יִצְחָק, שֶׁזְּקֵנִי יְרוּשָׁלַיִם הוֹרוּ שֶׁאַף אִם נוֹלַד ד' דַּקּוֹת אַחַר הַשְּׁקִיעָה נֶחֱשָׁב כְּנוֹלַד בַּיּוֹם, וְשֶׁכֵּן הַמִּנְהָג, וְהוּא עַל פִּי שִׁיטַת הגר"ז בַּעַל הַתַּנְיָא שֶׁהַשְּׁקִיעָה הָאֱמִתִּית הִיא אַרְבַּע דַּקּוֹת אַחַר שְׁקִיעָה הַנִּרְאֵית, וְשֶׁגַּם הַגָּאוֹן מִפָּאפָּא סָמַךְ עַצְמוֹ לְמַעֲשֶׂה עַל סִדּוּר הגר"ז. אֶלָּא שֶׁאָנוּ נוֹהֲגִים לָחוּשׁ לְהַחְמִיר כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב בֵּית דָּוִד וְהָאַחֲרוֹנִים שֶׁכֹּל שֶׁנִּכְסֵית הַשֶּׁמֶשׁ מֵעֵינֵינוּ לְגַמְרֵי חֲשִׁיב כְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וּמִיהוּ הָבוּ דְּלָא לְהוֹסִיף עֲלַהּ.

שֶׁכְּחָה לְהַדְלִיק, וְהִגִּיעַ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת

ז. אִשָּׁה שֶׁשָּׁכְחָה לְהַדְלִיק נֵרוֹת שַׁבָּת וְנִזְכְּרָה בְּתוֹךְ זְמַן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת (שֶׁהוּא י"ג וַחֲצִי דַּקּוֹת בְּשָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת אַחַר הַשְּׁקִיעָה) **וְאֵין אוֹר הַחַשְׁמַל דָּלוּק - יְכוֹלָה לְצַוּוֹת לְגוֹי לְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת לְהָאִיר אֶת הַבַּיִת לִכְבוֹד שַׁבָּת, אֲבָל לֹא תְּבָרֵךְ עַל הַדְּלָקָה זוֹ. וְאִם שָׁכְחָה לְהַדְלִיק נֵרוֹת שַׁבָּת שֶׁל שָׁמֶן אוֹ שֶׁל שַׁעֲוָה וְהַחַשְׁמַל הָיָה דָּלוּק - אֵין לָהּ לוֹמַר לְגוֹי לְהַדְלִיק נֵרוֹת שַׁבָּת בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּשַׁעֲוָה, בֵּינָן שֶׁהַבַּיִת מוּאָר, וַאֲמִירָה לְגוֹי שְׁבוּת.**

שָׁנִינוּ בְּפֶרֶק 'בַּמֶּה מַדְלִיקִין' - "סָפֵק חֲשֵׁכָה סָפֵק אֵינָהּ חֲשֵׁכָה - אֵין וְכוּ' וְאֵין מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת וְכוּ'".

וְרַבֵּנוּ עוֹבַדְיָה מִבַּרְטְנוּרָא בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָה, כָּתַב בְּשֵׁם רַבּוֹתָיו, דְּמַתְנִיתִין קָמַשְׁמַע לָן שֶׁאֲפִלּוּ עַל יְדֵי גּוֹי אָסוּר, וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ יְשַׁעְיָה מִטְּרָאנִי בְּפִסְקָיו לְשַׁבָּת (עַמּוּד רמז), וְכֵן הוּא בְּתוֹסְפוֹת רי"ד (שַׁבָּת לד) וּבְפִסְקֵי ריא"ז (עַמּוּד קל), וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ יְהוֹנָתָן מִלּוּנִיל (שַׁבָּת דַּף לד), וְכֵן דַּעַת עוֹד מֵרַבּוֹתֵינוּ הָרִאשׁוֹנִים.

אוּלָם הַמְּאִירִי (שַׁבָּת לד) הֵבִיא דֵּעוֹת הָאוֹסְרִים וְחָלַק עֲלֵיהֶם, וְכֵן כָּתַב הַטּוּר (סי' שמב) בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יוֹנָה לְהַתִּיר, וְכֵן כָּתַב הָאָרְחוֹת חַיִּים (דַּף סב ע"ד), וְהַכֹּל בּוֹ (סי' לו דַּף לח) וּבְסֵפֶר הַבָּתִּים (עַמּוּד רעג) וּבְסֵפֶר אֹהֶל מוֹעֵד (הל' שַׁבָּת דַּף לט).

וּמָרָן פָּסַק כְּדַעַת הַמַּתִּירִים, שֶׁלֹּא יְהֵא אֶלָּא סָפֵק, סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן בָּאֲמִירָה לְעַכּוּ"ם שְׁבוּת - לְקוּלָּא. וְכֵן כָּתַב בְּעֶרֶךְ הַשֻּׁלְחָן (סי' רסא סק"ד) דִּלְדִידָן דְּקַיְימָא לָן דְּלָא גָּזְרוּ עַל הַשְּׁבוּת

בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְהֵינוּ אֲפִלּוּ שְׁבוּת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה, כָּל שֶׁכֵּן שְׁבוּת שֶׁל אֲמִירָה לְגוֹי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, שֶׁמֻּתָּר. וּבְסֵפֶר קוֹל הָרָמָ"ז כָּתַב שֶׁגַּם רע"ב לֹא אָסַר אֶלָּא הַדְלָקַת נֵרוֹת הָרְבֵּה, אֲבָל נֵר אֶחָד גַּם הוּא מוֹדֶה שֶׁמֻּתָּר לוֹמַר לְגוֹי לְהַדְלִיקוֹ.

וְהִנֵּה המג"א (סוף ס"ק יא) כָּתַב: **וּמ"מ בְּנֵר אֶחָד סַגִּי**. וְכָתַב הַלְּבוּשֵׁי שְׁרָד שָׁם דהמג"א קָאֵי הֵן כְּשֶׁמַּדְלִיק עַל יְדֵי נָכְרִי בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְהֵן כְּשֶׁהַגּוֹי מַדְלִיק אַחַר חֲשֵׁכָה, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לוֹמַר לְנָכְרִי לְהַדְלִיק אֶלָּא נֵר אֶחָד וְלֹא יוֹתֵר. אֲבָל רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר (סי' רסא סק"א) כָּתַב: וְאַחַר הָעִיּוּן נִרְאֶה לִי דְּהַמָּגֵן אַבְרָהָם קָאֵי רַק עַל מַה שֶּׁכָּתַב מִקֹּדֶם, אִם שָׁכְחָה לְבָרֵךְ וּלְהַדְלִיק עַד שֶׁחֲשֵׁכָה, יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דַּעַת מהר"ש, הֵינוּ שֶׁתֹּאמַר לְנָכְרִי לְהַדְלִיק וְהִיא תְּבָרֵךְ, וְעַל זֶה כָּתַב דְּסַגִּי בְּנֵר אֶחָד, **אֲבָל נָכְרִי שֶׁמַּדְלִיק בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת - מֻתָּר אֲפִלּוּ כַּמָּה נֵרוֹת**. וְכֵן דַּעַת עוֹד כַּמָּה מִן הָאַחֲרוֹנִים.

וּלְעִנְיַן אִם מְבָרֶכֶת בְּכָהאי גַּוְנָא - כָּתַב המג"א (סי' רסג ס"ק יא) בְּשֵׁם מהר"ש, שֶׁבְּנִדּוֹן דִּידָן תֹּאמַר לְנָכְרִי לְהַדְלִיק, שֶׁהֲרֵי לֹא גָּזְרוּ עַל הַשְּׁבוּת בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, **וְהִיא תְּבָרֵךְ**. וְכֵן כָּתַב בַּשּׁוּ"ע הגר"ז (סי' רסג סְעִיף יא) שֶׁאִם שָׁכְחָה לְהַדְלִיק נֵרוֹת שַׁבָּת וְנִזְכְּרָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת מֻתָּר לָהּ לְצַוּוֹת לְנָכְרִי לְהַדְלִיק נֵרוֹת, וּתְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁתֵּהָנֶה לְאוֹרָם.

אִיבְּרָא, דהט"ז בְּיוֹרֶה דֵּעָה (סי' קכ ס"ק יז) כָּתַב שֶׁהַמַּטְבִּיל כֵּלִים עַל יְדֵי נָכְרִי, אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁהַנָּכְרִי מַטְבִּיל, וְהוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם. וְכֵן כָּתַב הַכְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (שָׁם הַגָּהוֹת ב"י אוֹת מא) וְכֵן בְּשׁוּ"ת חִקְרֵי לֵב (ח"ב יו"ד סי' ט) כָּתַב שֶׁהָעִקָּר כְּדִבְרֵי הַט"ז שֶׁאֵין לְיִשְׂרָאֵל לְבָרֵךְ עַל מַעֲשֶׂה הַנָּכְרִי, וְכֵן כָּתַב הָרַב בֵּית מֵאִיר (יו"ד שָׁם) שֶׁהָעִקָּר כְּדִבְרֵי הַט"ז, דְּהָא קַיְימָא לָן אֵין שְׁלִיחוּת לְנָכְרִי, וְהָוֵי כְּאִלּוּ נָפְלוּ הַכֵּלִים לַמַּיִם מֵעַצְמָם, וְאִם כֵּן עַל מָה יְבָרֵךְ. וְכָתַב בְּזִבְחֵי צֶדֶק (שָׁם ס"ק פד) שֶׁהָעִקָּר כְּדִבְרֵי הַט"ז. וְאִם כֵּן הֲכִי נַמִּי אֵיךְ תְּבָרֵךְ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת, וְהִיא אֵינָהּ עוֹשָׂה כְּלוּם.

גַּם הָאֵלִיָּה רַבָּה (סִימָן רסג סק"י) הִשִּׂיג עַל מַה שֶּׁכָּתַב המג"א בְּשֵׁם מהר"ש שֶׁתֹּאמַר לְנָכְרִי לְהַדְלִיק בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת וְהִיא תְּבָרֵךְ, דְּלָא נְהִירָא, וּבִפְרָט דְּהָוֵי זְמַן אִסּוּר, וְאֵיךְ תֹּאמַר לְהַדְלִיק נֵר וְהוּא זְמַן שֶׁאָסוּר לְהַדְלִיק.

וְהֵן אֱמֶת שהגר"ז בְּקוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן (שָׁם סק"ג) הֵעִיר גַּם כֵּן מִדִּבְרֵי הַט"ז בְּיוֹרֶה דֵּעָה' בְּדִין טְבִילַת כֵּלִים, וְכָתַב לְחַלֵּק דְּשָׁאנֵי הָתָם שֶׁטְּבִילָתָם זוֹ הִיא גְּמַר מִצְוָתָם, אֲבָל הָכָא אֵין הַדְלָקָה גְּמַר הַמִּצְוָה, אֶלָּא הַהֲנָאָה לְאוֹר הַנֵּרוֹת. וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת אִמְרֵי בִינָה (דִּינֵי פֶּסַח סי' סו). אוּלָם בְּשׁוּ"ת פְּאֵר עֵץ חַיִּים (תְּשׁוּבָה יד דַּף טו ע"ד) כָּתַב שֶׁבֶּאֱמֶת הַדְלָקָה הִיא עִקַּר הַמִּצְוָה אַף בְּלֹא הֲנָאַת הָאוֹרָה. וְכֵן כָּתַב הַגָּאוֹן מִבְּרִיסְק (בְּמַפְתְּחוֹת שֶׁבְּסוֹף ח"א סי' יא) שֶׁעִקַּר הַמִּצְוָה שֶׁל הַדְלָקָה הִיא לִכְבוֹד שַׁבָּת וַאֲפִלּוּ בְּלֹא הֲנָאָה. וְכֵן כָּתְבוּ עוֹד אַחֲרוֹנִים.

עַל כָּל פָּנִים, לַהֲלָכָה יֵשׁ לִנְקֹט כְּדַעַת הַט"ז וּדְעִמֵּיהּ, וְלֹא תְּבָרֵךְ, וּבִפְרָט דְּקַיְימָא לָן בְּכָל מָקוֹם 'סָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל'.

תְּפִלַּת מִנְחָה אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת

ח. אִשָּׁה שֶׁרְגִילָה לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּכָל יוֹם, לְכַתְּחִלָּה רָאוּי שֶׁתִּתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶם הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, וּבִפְרָט אִם הִיא מִתְכַּוֶּנֶת לְקַבֵּל שַׁבָּת בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, כִּי אַחַר שֶׁקִּבְּלָה שַׁבָּת וְעָשְׂתָה אוֹתוֹ קֹדֶשׁ לֹא רָאוּי שֶׁתַּעֲשֶׂנּוּ חֹל לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שֶׁל חֹל. וּמִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד אִם שָׁכְחָה וְהִדְלִיקָה נֵרוֹת שַׁבָּת תְּחִלָּה, אֲפִלּוּ אִם הִתְכַּוְּנָה לְקַבֵּל שַׁבָּת עָלֶיהָ בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת - יְכוֹלָה לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה אַחַר כָּךְ.

הִנֵּה כְּבָר הֵעִירוּ הָאַחֲרוֹנִים, דְּלִכְאוֹרָה אֵיכָא סְתִירָה בְּדִבְרֵי מָרָן הַשָּׁלְחָן עָרוּךְ, שֶׁבְּסִימָן

רפ"א (ס"ד) כָּתַב מָרָן דְּאַחַר עֲנִיַּת בָּרְכוּ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן יוֹם הוּא, אֵין מְעָרְבִין וְאֵין טוֹמְנִין, מְשׁוּם דְּקַבְּלֵיהּ לְשַׁבָּת עֲלֵיהּ, וּלְדִידַן הָוֵי אֲמִירַת 'מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת' כַּעֲנִיַּת 'בָּרְכוּ' לְדִידְהוּ. וְכֵיוָן שֶׁמָּרָן אָסַר שְׁבוּת אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת, הוּא הַדִּין מִנְחָה שֶׁהִיא מִדְּרַבָּנָן אֵין לְהִתְפַּלֵּל אַחַר קַבָּלַת שַׁבָּת. אֶלָּא שֶׁזֶּה סוֹתֵר לְמַה שֶּׁכָּתַב בְּסִימָן שצ"ג (ס"ג) דְּאֶחָד עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְאֶחָד שִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת מְעָרְבִין אוֹתָם בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וַאֲפִלּוּ אִם כְּבָר קִבֵּל עָלָיו תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת, וְיֵשׁ אוֹסְרִים אִם קִבֵּל עָלָיו תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת. וקי"ל דְּסָתָם וְיֵשׁ הֲלָכָה כְּסָתָם, וּמִנְחָה שֶׁהִיא מִדְּרַבָּנָן לָא גָּרַע מֵעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת.

וְהָאַחֲרוֹנִים כָּתְבוּ לְחַלֵּק בֵּין קַבָּלַת שַׁבָּת בְּיָחִיד לְבֵין מִי שֶׁקִּבֵּל שַׁבָּת עִם הַצִּבּוּר, דְּקַבָּלַת שַׁבָּת בְּיָחִיד מְתָּר לְאַחַר מִכָּן לַעֲבֹר עַל אִסּוּרֵי שְׁבוּת לְצֹרֶךְ מִצְוָה וְכַדּוֹ', וּמַה שֶּׁפָּסַק מָרָן בְּסִימָן רס"א הַנַּ"ל - אָיְירֵי בְּקִבֵּל שַׁבָּת עִם הַצִּבּוּר. וְכֵן כָּתַב הָאֱלִיָּה רַבָּה (סי' רסא סק"ח). וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת מִכְתָּם לְדָוִד (חֵלֶק או"ח סִימָן יז), וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: וּמַה שֶּׁתֵּרֵץ מַר פְּסָקֵי מָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, דְּלָא תִּקְשֵׁי מִמַּה שֶּׁכָּתַב בְּסִימָן רסא לְמַה שֶּׁכָּתַב בְּסִימָן שצג, שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק בֵּין קַבָּלַת שַׁבָּת בְּצִבּוּר לְקַבָּלַת שַׁבָּת בְּיָחִיד, **שִׁפָּתַיִם יִשַּׁק!**

וְכֵן כָּתַב הַנָּצִי"ב בְּשׁוּ"ת מֹשִׁיב דָּבָר (או"ח סִימָן כב), וְכֵן כָּתַב מָרָן הַחִיד"א בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סִימָן רסא) שֶׁלְּעִנְיַן הֲלָכָה אִם קִבֵּל הַצִּבּוּר שַׁבָּת יֵשׁ לְהַחְמִיר, אֲבָל אִם קַבָּלַת הַשַּׁבָּת הָיְתָה בְּיָחִיד יֵשׁ לְהַתִּיר, וְשָׁכֵן דַּעַת מָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן שצג. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סִימָן רסא סק"ו) וְכֵן בְּשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים (ח"ב סִימָן מט).

וּלְפִי זֶה, מַה שֶּׁכָּתַב בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (רסא ס"ק מג), שֶׁאִשָּׁה שֶׁהִדְלִיקָה וְלֹא הִתְפַּלְּלָה מִנְחָה תִּתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם - אֵין דְּבָרָיו מְקֻבָּלִים לַהֲלָכָה, דְּגַם לְאַחַר שֶׁהִדְלִיקָה מָתָּר לָהּ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁל חֹל, כֵּיוָן שֶׁאֵין מְקַבָּלֶת שַׁבָּת בַּהַדְלָקָה אֶלָּא בִּיחִידוּת, וְלֹא בְּצִבּוּר. וְכֵן פָּסְקוּ לְהֶדְיָא לְעִנְיָן זֶה בְּשׁוּ"ת לֵב חַיִּים (פַּלָּאגִ'י ח"ג סי' נז), וּבְשׁוּ"ת בְּאֵר מֹשֶׁה (ח"א סי' טו).

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כָּתַב בְּשׁוּ"ת זֶרַע אֱמֶת (חֵלֶק ג' סִימָן כז) לְעִנְיָן מִי שֶׁשָּׁכַח 'יַעֲלֶה וְיָבֹא' בְּמִנְחַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְנִזְכַּר אַחַר שֶׁאָמַר 'בֹּאִי כַלָּה' וּ'מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת', שֶׁעֲדַיִן יָכוֹל לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שֶׁל חֹל בְּהַזְכָּרַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְחִלֵּק בֵּין קַבָּלַת יָחִיד לְקַבָּלַת רַבִּים. וְכֵן כָּתַב בְּפָתַח הַדְּבִיר (סִימָן רסג ס"ק יא), וְכֵן הֶעֱלָה בְּשׁוּ"ת צִיץ אֱלִיעֶזֶר (חי"ג סו"ס מב).

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כָּתַב הָרַב תּוֹרַת חַיִּים (סוֹפֵר, ס"ק נא) שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁפָּסַק בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רסג סְעִיף יב) שֶׁאִם רֹב הַקָּהָל שֶׁבָּעִיר קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שַׁבָּת, הַמִּעוּט נִגְרָר אַחֲרֵיהֶם בְּעַל כָּרְחָם, הַיְנוּ דַּוְקָא לְעִנְיַן אִסּוּר מְלָאכָה אֲבָל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁל חֹל מֻתָּרִים, וּתְפִלָּה קִילָּא טְפֵי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא קִבֵּל שַׁבָּת בְּעַצְמוֹ עִמָּהֶם, שֶׁהֲרֵי גַּם בְּשַׁבָּת הָיָה רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְרַק מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת לָא אַטְרְחוּהוּ רַבָּנָן. וְכֵן בְּקַבָּלַת שַׁבָּת עַל יְדֵי הַדְּלָקָה, דְּהָוֵי קַבָּלַת שַׁבָּת דְּיָחִיד וּמֻתָּר בְּאִסּוּרֵי שְׁבוּת, מֻתָּר לְהִתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ מִנְחָה שֶׁל חֹל.

וְזֶה שֶׁלֹּא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר גְּדֻלַּת אֱלִישָׁע (סִימָן רסג ס"ק יא) שֶׁאִם הָאִישׁ הִדְלִיק הַנֵּרוֹת מִבְּעוֹד יוֹם אַחַר פְּלַג הַמִּנְחָה, וְקִבֵּל שַׁבָּת בְּהַדְלָקָה זוֹ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה אַחַר כָּךְ אֶלָּא עַרְבִית שְׁתַּיִם. [וְכֵן הגר"מ לֵוִי זַצַ"ל בְּמִנּוּחַת אַהֲבָה (ח"ד עמ' קד וְהָלְאָה) סוֹבֵר כְּדֵעָה זוֹ], וְלֵיתָא, דְּקַבָּלַת שַׁבָּת בְּיָחִיד אֵינָהּ מוֹנַעַת אוֹתוֹ מִלְּהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שֶׁל חֹל.

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כָּתַב הָרַב 'מִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם' (קוֹיְדְנוֹב, סִימָן כו אות ג) שֶׁהַמְאַחֵר בִּתְפִלַּת מִנְחַת עֶרֶב שַׁבָּת, וְעַד שֶׁיְּסַיֵּם תְּפִלָּתוֹ תִּשְׁקַע הַחַמָּה, יְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת קֹדֶם תְּפִלַּת מִנְחָה, וּמִכָּל מָקוֹם רַשַּׁאי אַחַר כָּךְ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שֶׁל חֹל, וְזֶה מְסַיֵּעַ לַמְבֹאָר.

דִּבְרֵי חִזּוּק וְהִתְעוֹרְרוּת – פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא

וּנְסַיֵּם אֶת הַשִּׁעוּר, בְּמִעַט דִּבְרֵי תּוֹרָה וְחִזּוּק מֵעִנְיָנָא דְּיוֹמָא, **שַׁבַּת פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא** שֶׁאָנוּ מְצוּיִים בָּהּ כָּעֵת, כְּפִי שֶׁהוּבָא בְּקוּנְטְרֵס 'בְּאֵר הַפָּרָשָׁה' לַמַּשְׁפִּיעַ הַחָסִידִי הַנּוֹדָע רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ בִּידֶרְמָן שליט"א.

אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם

"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע" - רָמָז בַּעַל 'מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת': '**וַיֵּצֵא** רֹאשֵׁי תֵּבוֹת **וַ**'יַּרְא **י**'עֲקֹב **צ**'וּרַת אָלֶ"ף, לְלַמְּדֵנוּ בָּא, שֶׁבְּכָל תַּהְפּוּכוֹת חַיָּיו, לֹא רָאָה יַעֲקֹב שְׁלֵימָא לְנֶגֶד עֵינָיו כִּי אִם צוּרַת אָלֶף - אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא צָרוֹת וְלֹא יִסּוּרִים, לֹא עֲשָׁו וְלֹא לָבָן, לֹא דִּינָה וְלֹא יוֹסֵף, בְּכָל אֲשֶׁר קָרָהוּ יָדַע **שֶׁאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ אֶפֶס זוּלָתוֹ**, וְעַל כֵּן הָיָה ה' עִמּוֹ לְשָׁמְרוֹ בְּכָל אֲשֶׁר הָלַךְ.

וּמְסַפְּרִים עַל אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הָאַדְמוֹרִי"ם, שֶׁלֹּא הָיָה אוֹמֵר תּוֹרָה בְּשַׁבָּת פָּרָשַׁת 'וַיֵּצֵא', כְּשֶׁשְּׁאָלוּהוּ לְפֵּשֶׁר דָּבָר, הֵשִׁיב: פָּרָשָׁה זוֹ, בְּלֹא אֹמֶר וּבְלֹא דְּבָרִים, כָּל כָּלָּהּ לְמוּד. רַק לְהִתְבּוֹנֵן בְּתַהֲלִיכוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב, בְּהַנְהָגָתוֹ, בָּאֱמוּנָה הָאַדִּירָה שֶׁנָּבְעָה מִמֶּנּוּ, הָ'אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ', לֹא צָרִיךְ יוֹתֵר. הַנְהָגַת יַעֲקֹב, **כְּפִי הַמּוּפִיעַ בְּפִשַּׁט הַמִּקְרָא**, מְהַוָּה סֵפֶר מוּסָר חַי כֵּיצַד עַל הָאָדָם לִנְהֹג, אֲזַי לְשֵׁם מָה לְהַכְבִּיר בְּמִלִּים?

אִיתָא בַּ'חֲתַם סוֹפֵר' (עה"ת, לְקוּטִים) עַל הַפָּסוּק (דְּבָרִים יא, כא): "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ" - הִנֵּה כָּל הַמִּשְׁכַּת הַבְּרָכָה לָעוֹלָם הַזֶּה, הוּא מִשָּׁמַיִם, עַל יְדֵי **אָלֶף - פֶּלֶא** הָעֶלְיוֹן. וּבָזֶה מְבֹאָר, דְּבִגְמָרָא (חֲגִיגָה יב, ב) אִיתָא שֶׁנִּקְרָא הָרָקִיעַ שָׁמַיִם, שֶׁכֵּן בָּלוּל מֵאֵשׁ וּמַיִם, וְאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פ"ה): "לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ אֶרֶץ? שֶׁרָצְתָה לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָהּ". וְלִכְאוֹרָה לְפִי זֶה הָיָה רָאוּי לִקְרֹא לַשָּׁמַיִם **אַשָּׁמַיִם** שֶׁמֵּהֶם נַעֲשׂוּ, וּלְאֶרֶץ **רָץ**, שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָהּ, וּמַדּוּעַ הִשְׁלְכָה הָאֶלֶ"ף מִשָּׁמַיִם לָאָרֶץ? אֶלָּא לְהוֹרוֹת שֶׁכָּל הָאָרֶץ מְנֻהֶגֶת עַל יְדֵי אָלֶ"ף - פֶּלֶא עֶלְיוֹן, אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם.

וּלְעִנְיָנֵנוּ, לָמַדְנוּ מִכָּךְ שֶׁגַּם כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ לַעֲסָקָיו, עַל הַמִּחְיָה וְעַל הַכַּלְכָּלָה, עוֹסֵק בְּעִנְיָנָיו הָאַרְצִיִּים, צָרִיךְ לִזְכֹּר שֶׁהַמִּלָּה 'אֶרֶץ' פּוֹתַחַת בְּאוֹת א' - דְּהַיְנוּ שֶׁאַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם מַנְהִיג אֶת הַכֹּל, וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹבֵעַ בְּאֹפֶן יָשִׁיר מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִיּשֶׁר הַנְהָגָתוֹ.

וְזֶהוּ 'סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה' - גַּם כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מָצוּי בָּאָרֶץ, מָנָח בְּאַרְצִיּוּת, יֵשׁ לוֹ לֵידַע שֶׁ'רֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה', הָ'רֹאשׁ' שֶׁל 'אֶרֶץ' זוֹ הָאוֹת אָלֶ"ף - אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, פֶּלֶא עֶלְיוֹן, **הַכֹּל מֵאִתּוֹ וּמִיָּדוֹ!**

בִּהְיוֹת הָאַדְמוֹ"ר בַּעַל הַפְּנֵי מְנַחֵם מִגּוּר, יֶלֶד יָנִיק וְחַכִּים הַמִּשְׁתַּעְשֵׁעַ עַל בִּרְכֵּי אָבִיו, בַּעַל הָ'אִמְרֵי אֱמֶת' מִגּוּר זַצַ"ל, הִקְשָׁה לוֹ אָבִיו בְּהִזְדַּמְּנוּת אַחַת: הִנֵּה יַעֲקֹב אָבִינוּ חָלַם חֲלוֹם אוֹדוֹת 'סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה', וְנִשְׁאֶלֶת הַשְּׁאֵלָה, אִם נִזְדַּמֵּן לוֹ סֻלָּם שֶׁכָּזֶה, מַדּוּעַ לֹא עָלָה בּוֹ לַשָּׁמַיִם?

- "הָיָה זֶה רַק חֲלוֹם" עָנָה הַנַּעַר.

- "נוּ, אָז מַדּוּעַ לֹא עָלָה בַּחֲלוֹם" הִמְשִׁיךְ הָאָב וְהִקְשָׁה.

- "הֲלֹא נֶאֱמַר 'וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו', הקב"ה יָרַד מִשָּׁמַיִם אֵלָיו לָאָרֶץ, אֲזַי מַה לוֹ לַעֲלוֹת אֶל שָׁמַיִם?" עָנָה הַנַּעַר בְּפִקְחוּתוֹ.

אוֹ אָז הֵפִיקוּ פָּנָיו שֶׁל הָאָב זִיו אוֹר שֶׁל קוֹרַת רוּחַ...

וְאַף מוּסַר הַשִּׂכֶל לָמַדְנוּ מִכָּךְ: כָּל יְהוּדִי, לוּ רַק יִתְבּוֹנֵן, יָבִין שֶׁה' נִצָּב עָלָיו, הקב"ה מַרְכִּין עַצְמוֹ מִשָּׁמַיִם לְהַנְהִיגוֹ וּלְנַהֲלוֹ בְּכָל מַעֲשָׂיו, וּמַה לּוֹ כִּי יִדְאַג?

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בֵּאֵר הַמַּהֲרַ"ל מַאֲמַר חֲז"ל (שַׁבָּת יב, ב): "שְׁכִינָה לְמַעְלָה מְרַאֲשׁוֹתָיו שֶׁל חוֹלֶה", דְּלָאו דַּוְקָא חוֹלֶה אֶלָּא כָּל אָדָם שֶׁהוּא נִדְכֶּה, מַצָּבוֹ אֵינוֹ בְּכִי טוֹב, הקב"ה עוֹמֵד לְמַעְלָה מְרַאֲשׁוֹתָיו, וּמְנַהֲלוֹ עַל מֵי מְנוּחוֹת, כְּמַאֲמַר הַפָּסוּק (יְשַׁעְיָהוּ נז, טו): "כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים".

סִגְלַת 'אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ'

וְלָכֵן צָרִיךְ הָאָדָם בְּכָל דְּרָכָיו וּמַעֲשָׂיו לִהְיוֹת דָּבוּק בְּרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּכְפִי שֶׁיְּדוּעָה הַסְּגֻלָּה הַנִּפְלָאָה שֶׁל רַבִּי חַיִּים מִוולוֹז'ין זַצַ"ל (נֶפֶשׁ הַחַיִּים ש"ג פי"ב) "עִנְיָן גָּדוֹל וּסְגֻלָּה נִפְלָאָה לְהָסִיר וּלְבַטֵּל מֵעָלָיו כָּל דִּינִין וּרְצוֹנוֹת אֲחֵרִים שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִשְׁלֹט בּוֹ וְלֹא יַעֲשׂוּ שׁוּם רֹשֶׁם כְּלָל, כְּשֶׁהָאָדָם קוֹבֵעַ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר הֲלֹא ה' הוּא הָאֱלֹקִים הָאֱמִתִּי וְאֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ שׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם וּבְכָל הָעוֹלָמוֹת כְּלָל, וְהַכֹּל מָלֵא רַק אַחְדוּתוֹ הַפָּשׁוּט יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמְבַטֵּל בְּלִבּוֹ בְּטוּל גָּמוּר וְאֵינוֹ מַשְׂגִּיחַ כְּלָל עַל שׁוּם כֹּחַ וְרָצוֹן בָּעוֹלָם, וּמְשַׁעְבֵּד וּמְדַבֵּק טֹהַר מַחֲשַׁבְתּוֹ רַק לְאָדוֹן יָחִיד ב"ה - מִמֵּילָא יִתְבַּטְּלוּ מֵעָלָיו כָּל הַכֹּחוֹת וְהָרְצוֹנוֹת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִפְעֹל לוֹ שׁוּם דָּבָר כְּלָל".

וּמְפֹרָסָם בְּשֵׁם גְּאוֹנֵי בֵּית בְּרִיסְק ע"ה, שֶׁבִּשְׁנוֹת הַשּׁוֹאָה הָאֵיְמָה - גַּם שֶׁהַסַּכָּנָה עָלְתָה מֵעֵבֶר לְכָל דִּמְיוֹן, וְכָל יְהוּדִי שֶׁהָיָה מִתְהַלֵּךְ בָּרְחוֹבוֹת הָיָה נֶחֱשָׁב כְּמֵת - אֵלּוּ שֶׁשִּׁנְּנוּ אֶת הַ'סְּגֻלָּה הַנִּפְלָאָה', וְקָבְעוּ אֶת הַרְגָּשַׁת הָ'אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ' עָמֹק בְּלִבָּם, זָכוּ לְהַצָּלָה מֵעַל וּמֵעֵבֶר לַטֶּבַע, וְכַמָּה מֵהֶם הֵעִידוּ שֶׁכַּאֲשֶׁר חִזְּקוּ עַצְמָם בָּאֱמוּנָה הַנַּ"ל הָיוּ יְכוֹלִים לְהַלֵּךְ כִּשְׁקוּפִים מַמָּשׁ בֵּין חֲיָלוֹת וְלִגְיוֹנוֹת הַמְרַצְּחִים, בְּאֵין פּוֹצֶה פֶּה וּמְצַפְצֵף.

מִסֶּפֶר שֶׁפַּעַם הַגָּאוֹן בַּעַל 'אַבְנֵי נֵזֶר' הוֹדִיעַ לְמְשַׁמְּשׁוֹ כִּי רְצוֹנוֹ לֵילֵךְ לִסְעוּדַת 'בְּרִית מִילָה' שֶׁעוֹרֵךְ אַחַד הָאַבְרֵכִים שֶׁבָּעִיר. הַמְשַׁמֵּשׁ תָּמַהּ, שֶׁכֵּן הָאַדְמוֹ"ר, לְרֹב דְּבֵקוּתוֹ בַּתּוֹרָה, לֹא הָיָה יוֹצֵא לִבְרִיתוֹת כְּלָל וּכְלָל, וּמַה יּוֹם מְיוּמָיִם?

כְּשֶׁהִבְחִין הָאַדְמוֹ"ר בִּתְמִיהָתוֹ, אָמַר: רָגִיל אֲנִי שֶׁרֹּב הַבָּאִים אֵלַי לְבַשְּׂרֵנוּ אוֹדוֹת יְשׁוּעָה שֶׁזָּכוּ לָהּ, אוֹמְרִים: נוֹשַׁעְתִּי עַל יְדֵי רַב פְּלוֹנִי, מִבִּרְכָתוֹ שֶׁל אַדְמוֹ"ר אַלְמוֹנִי, אוּלָם כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ אוֹתוֹ הָאַבְרֵךְ לְפָנַי לְהַזְמִינֵנִי, אָמַר: בְּשֶׁבַח לָאֵל יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר שָׁמַע לִתְפִלָּתִי וְהֶאֱזִין בַּקָּשָׁתִי, זָכִיתִי בְּבֵן זָכָר בְּשָׁעָה טוֹבָה וּמֻצְלַחַת וְכוּ', מֵאֹד הִתְפַּעַלְתִּי, יְהוּדִי שֶׁזּוֹקֵף אֶת הַטּוֹב **בִּלְתִּי אֶל ה' לְבַדּוֹ**, זֶהוּ דָּבָר גָּדוֹל, עַל כֵּן רְצוֹנִי לְהִשְׁתַּתֵּף בְּטֶקֶס הַבְּרִית.

בְּטָחוֹנוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ

אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פָּרָשָׁה סח): "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי הוֹנָא בַּר פָּפָּא פָּתַח (מִשְׁלֵי ג) אָז תֵּלֵךְ לָבֶטַח דַּרְכֶּךָ".

בֵּאֵר הָאַדְמוֹ"ר בַּעַל 'שְׂפַת אֱמֶת': עַל אַף שֶׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ עָזַב אֶת אֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו כְּבוֹרַחַ מִפְּנֵי עֵשָׂו, לֹא הִשְׁפִּיעָה עָבְדָּה זוֹ עַל הֲלִיכָתוֹ, לֹא הִרְחִיב צְעָדָיו בִּמְהִירוּת וּבְפַחַד, אֶלָּא הָלַךְ לָבֶטַח, שֶׁכֵּן לֹא יָרֵא כְּלָל, אֶלָּא רָאָה בִּבְרִיחָתוֹ - סַךְ הַכֹּל **מַעֲשֵׂה הִשְׁתַּדְּלוּת מְחֻיָּב**, לְלֹא שֶׁזֶּה יַשְׁפִּיעַ כְּלָל עַל רִגְשׁוֹתָיו.

כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר, גַּבֵּי הָא דְּאִיתָא בִּגְמָרָא (בָּבָא בַּתְרָא כח, א): "אָמַר ר' יוֹחָנָן, שָׁמַעְתִּי מֵהוֹלְכֵי אוּשָׁא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים"... מִי הֵם 'הוֹלְכֵי אוּשָׁא'? הַסַּנְהֶדְרִין שֶׁבָּרְחוּ לְאוּשָׁא, כַּיָּדוּעַ מִגְּמָרָא (ר"ה לא, א) שֶׁגָּלְתָה סַנְהֶדְרִין

לְאוּשָׁא מֵחֲמַת הַמִּצִיק, וְאַף עַל פִּי כֵן קְרָאוּם 'הוֹלְכִים' וְלֹא 'בּוֹרְחִים', שֶׁכֵּן בְּהַרְגָּשָׁתָם - תָּלוּ בִּטְחוֹנָם בַּה' לְבַדּוֹ.

מְסֻפָּר עַל אֶחָד מִתַּלְמִידֵי יְשִׁיבַת נוֹבַהְרדוֹק, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בִּרְצִיף הָרַכֶּבֶת, נִטְפַּל אֵלָיו 'מַשְׂכִּיל' אֶחָד, וְהֵחֵל לִפְתֹּחַ עִמּוֹ בְּשִׂיחָה. תּוֹךְ כְּדֵי שִׂיחָה הִתְבָּרֵר לַמַּשְׂכִּיל שֶׁלַּבָּחוּר אֵין כְּלָל כֶּסֶף עֲבוּר כַּרְטִיס נְסִיעָה. "וְכֵיצַד בְּדַעְתְּךָ לַעֲלוֹת לָרַכֶּבֶת"? הִקְשָׁה. וַיַּעַן הַבָּחוּר: "בָּטוּחַ אֲנִי בְּבוֹרֵא עוֹלָם שֶׁיְּזַמֵּן לִי", לִגְלֵג עָלָיו הַמַּשְׂכִּיל: "תַּפְסִיק לִחְיוֹת בְּדִמְיוֹנוֹת, אֵין שׁוּם הִגָּיוֹן שֶׁפִּתְאֹם יִצְנַח לְךָ כַּרְטִיס מִן הַשָּׁמַיִם...".

וְהִנֵּה הִגִּיעָה הָרַכֶּבֶת. הַבָּחוּר עוֹמֵד בְּשַׁלְוַת נָפֶשׁ, מְחַכֶּה לִישׁוּעַת הַבּוֹרֵא, וְהַמַּשְׂכִּיל מִתְבּוֹנֵן בּוֹ, מְחַכֶּה לִרְאוֹת כֵּיצַד יִפֹּל דָּבָר. נוֹתָרָה חֲצִי דַּקָּה לַעֲזִיבַת הָרַכֶּבֶת אֶת הָרָצִיף, הַמַּשְׂכִּיל רוֹכֵשׁ לְעַצְמוֹ כַּרְטִיס, וּלְרֹגַע נִכְמְרוּ רַחֲמָיו עַל הַבָּחוּר, הוּא רוֹכֵשׁ כַּרְטִיס גַּם בִּן עֲבוּרוֹ, וְקוֹרֵא לוֹ לַעֲלוֹת עִמּוֹ לָרַכֶּבֶת. כְּשֶׁהִתְיַשְּׁבוּ בִּמְקוֹמוֹתֵיהֶם, פָּנָה הַמַּשְׂכִּיל לַנּוֹבַהְרדוֹקְאִי בִּתְרוּעַת נִצָּחוֹן: "רוֹאֶה אַתָּה? שׁוּם כַּרְטִיס לֹא צָנַח לְךָ מִן הַשָּׁמַיִם, לוּלֵי אֲנִי שֶׁשִּׁלַּמְתִּי עָלֶיךָ בָּרֶגַע הָאַחֲרוֹן, הָיִיתָ נוֹתָר בָּרָצִיף לְעוֹלְמֵי עַד...".

"שָׁוֶה בְּנַפְשְׁךָ - עָנָה לוֹ הַבָּחוּר - "יוֹשֵׁב אֲנִי בִּרְצִיף רַכֶּבֶת, פּוֹגֵשׁ אוֹתִי אָדָם שֶׁאֵינוֹ מַכִּירֵנִי, וּלְבַסּוֹף מְשַׁלֵּם לִי כַּרְטִיס נְסִיעָה, כֵּיצַד יִתָּכֵן הַדָּבָר? אֶלָּא הַרְבֵּה שְׁלִיחִים יֵשׁ לָהּ לַהַשְׁגָּחָה הָעֶלְיוֹנָה לְזַמֵּן לִי כַּרְטִיס נְסִיעָה, אֶחָד מֵהֶם, כְּפִי הַנִּרְאֶה, הוּא אַתָּה וְלֹא אַחֵר...".

כַּיּוֹצֵא בָּזֶה הָיָה מְסַפֵּר הַגָּאוֹן רַבִּי מְשׁוּלָם דָּוִד סוֹלוֹבֵיצִ'יק זַצַ"ל: פַּעַם הִגִּיעַ בָּחוּר זָר לְבֵית הַמִּדְרָשׁ בִּבְרִיסְק, שָׁם לָמְדוּ תַּלְמִידֵי הַגְּרִי"ז זַצַ"ל, הִתְיַשֵּׁב לְיַד הַתַּנּוּר וְהֵחֵל לִלְמֹד. כְּשֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ מִנַּיִן הוּא? לֹא רָצָה לְדַבֵּר, עַד שֶׁלְּבַסּוֹף הִצְלִיחוּ 'לְהוֹצִיא' מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא בָּחוּר מִנּוֹבַהְרדוֹק, אֲשֶׁר הָיָה בְּדַרְכּוֹ אֶל הַיְשִׁיבָה בִּבְיָאלִיסְטוֹק, וּכְדֶרֶךְ הַנּוֹבַהְרדוֹקָאִים נָסַע בָּרַכֶּבֶת מִבְּלִי לִקְנוֹת כַּרְטִיס, הַמְבַקֵּר תָּפַס אוֹתוֹ, וְהוֹרִיד אוֹתוֹ בִּבְרִיסְק. כַּאֲשֶׁר שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ מַדּוּעַ לֹא קָנָה כַּרְטִיס? עָנָה הַבָּחוּר: "כֶּסֶף אֵין לִי, אֲזַי נָסַעְתִּי עִם בִּטָּחוֹן...".

הִמְשִׁיכוּ לִשְׁאֹל אוֹתוֹ מַה יַּעֲשֶׂה מִכָּאן וְהָלְאָה, וְלֹא רָצָה לְדַבֵּר, אָמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ 'בִּטָּחוֹן'. וְכֵן כְּשֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ אֵיפֹה יֹאכַל וְאֵיפֹה יִישַׁן בַּלַּיְלָה, עָנָה בְּדִיּוּק אוֹתָהּ תְּשׁוּבָה: יֵשׁ לוֹ 'בִּטָּחוֹן'...

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נָכַח בַּעַל בַּיִת אֶחָד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, בְּמִקְרֶה אֵחֵר אוֹתוֹ יְהוּדִי אֶת הַמְּנָיָן הַקָּבוּעַ שֶׁלּוֹ, וּבָא לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. הוּא שָׁמַע אֶת דִּבְרֵי הַבָּחוּר וְהֵחֵל לִצְעֹק עָלָיו: "מְשֻׁגָּע! כֵּיצַד זֶה אַתָּה אוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ לְךָ בִּטָּחוֹן, הֲרֵי עָתִיד אַתָּה לָמוּת בָּרָעָב, וְכֵן מַה תַּעֲשֶׂה בַּלַּיְלָה הֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְהִשָּׁאֵר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מֵרֹב קֹר, וּמַה יּוֹעִיל לְךָ הַבִּטָּחוֹן?".

הַיְהוּדִי הַנַּ"ל לֹא הָיָה יָכוֹל לְהֶרָגַע מִ'טִּפְּשׁוּתוֹ' שֶׁל הַבָּחוּר, עַל כֵּן הִזְמִין אוֹתוֹ שֶׁיָּבוֹא לֶאֱכֹל בְּבֵיתוֹ, אוּלָם הַבָּחוּר סֵרַב, וְאָמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּטָּחוֹן, עַד שֶׁלְּבַסּוֹף נֶאֱלַץ בַּעַל הַבַּיִת לְהָבִיא לוֹ אֹכֶל מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. כְּשֶׁרָצָה הַבָּחוּר לִטֹּל יָדַיִם, מָצָא אֵיזֶה פֻּגָם בַּכְּלִי, וְהוֹדִיעַ שֶׁהַכְּלִי אֵינוֹ כָּשֵׁר לִנְטִילַת יָדַיִם. בַּעַל הַבַּיִת שָׁב לְבֵיתוֹ וְהֵבִיא לוֹ כְּלִי אַחֵר. הַבָּחוּר נָטַל יָדַיִם וְאָכַל. לְאַחַר מִכֵּן רָצָה הַשַּׁמָּשׁ לְסַגֵּר אֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, כִּי אִי אֶפְשָׁר הָיָה לְהִשָּׁאֵר שָׁם מֵחֲמַת הַקֹּר הָעַז, אוּלָם הַבָּחוּר בִּקֵּשׁ לְהִשָּׁאֵר, 'יֵשׁ לִי בִּטָּחוֹן' אָמַר. לְבַסּוֹף אוֹתוֹ בַּעַל הַבַּיִת הֵבִיאוֹ לְבֵיתוֹ, וְנָתַן לוֹ מִטָּה לִישֹׁן. כַּאֲשֶׁר כָּל הַזְּמַן הוּא צוֹעֵק עָלָיו: "מָה עוֹזֵר לְךָ הַבִּטָּחוֹן, הֲרֵי הָיִיתָ יָכוֹל לָמוּת מֵרָעָב וּמִקֹּר, לוּלֵי הֵבֵאתִי לְךָ אֹכֶל וְנָתַתִּי לְךָ מִטָּה לִישֹׁן...".

לְמָחֳרַת הִתְעַנְיְנוּ הַתַּלְמִידִים אֵצֶל אוֹתוֹ יְהוּדִי מָה אֵרַע עִם הַבָּחוּר הַנַּ"ל, וְהוּא סִפֵּר לָהֶם שֶׁנָּתַן לוֹ מִטָּה בְּבֵיתוֹ וְכֵן צִיֵּד אוֹתוֹ בְּכָסָף לִכַּרְטִיס כְּדֵי שֶׁיְּמַשִּׁיךְ בִּנְסִיעָתוֹ, וְגַם נָתַן לוֹ כֶּסֶף יוֹתֵר מִשִּׁוּי הַכַּרְטִיס לְהוֹצָאוֹת מִחְיָה. וְכַמּוּבָן הִמְשִׁיךְ לוֹמַר: "אַי! אַי! כַּמָּה מְשֻׁגָּע הוּא, הֲרֵי הָיָה יָכוֹל לָמוּת בָּרָעָב וּבַקֹּר עִם הַ'בִּטָּחוֹן' שֶׁלּוֹ, נֵס נַעֲשָׂה לוֹ שֶׁפָּגְשְׁתִּי אוֹתוֹ בְּמִקְרֶה וְנָתַתִּי לוֹ אֹכֶל וּמִטָּה...".

הוּא לְרֶגַע לֹא תָּפַס, שֶׁכָּכָל שֶׁהוּא מַמְשִׁיךְ לְתָאֵר אֶת 'נֵס הַצָּלָתוֹ' שֶׁל הַבָּחוּר, הֲרֵי רַק מִתְחַזֵּק אֵצֶל הַשּׁוֹמְעִים, כַּמָּה עֲצוּמָה וּבָרֶת תּוֹעֶלֶת הִיא מַעֲלַת הַבִּטָּחוֹן...

הַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ!

בְּמִדַּת אֱמוּנָתוֹ וּבִטְחוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, וְכַמָּה הָיְתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ דְּבוּקָה בַּבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, נִתָּן לְהָבִין מִנְּקֻדָּה נִפְלָאָה:

כַּאֲשֶׁר לָבָן הָאֲרַמִּי רִמָּא אוֹתוֹ בְּזִדּוֹן לִבּוֹ, וְהֶחֱלִיף אֶת רָחֵל בְּלֵאָה - אָנוּ מוֹצְאִים שֶׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ אֵינוֹ יוֹצֵא מִכֵּלָיו, אֶלָּא רַק שׁוֹאֵל: "מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רִמִּיתָנִי", לְעֻמַּת זֹאת, כַּאֲשֶׁר רָחֵל בָּאָה לְפָנָיו וְטוֹעֶנֶת לְעֻמָּתוֹ "הָבָה לִי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי", נֶאֱמַר "וַיִּחַר אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר מָנַע מִמֵּךְ פְּרִי בָטֶן".

לְכְאוֹרָה בַּמַּעֲשֶׂה הָרִאשׁוֹן הָיָה רָאוּי יוֹתֵר שֶׁיִּחַר אַפּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, מֵאֲשֶׁר בַּמַּעֲשֶׂה הַשֵּׁנִי?

אֶלָּא הַתְּשׁוּבָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר עָמַד לָבָן כְּנֶגְדּוֹ, הִרְגִּישׁ יַעֲקֹב בְּנַפְשׁוֹ **שֶׁכֹּל הַקּוֹרֶה עִמּוֹ - הַכֹּל אֱלֹקוּת טְהוֹרָה**, וּכְאִלּוּ מֵאֵת הקב"ה בְּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ יָצָא הַדָּבָר, אֲזַי מַה לּוֹ לִכְעֹס וְלָבוֹא לִידֵי חֳרִי אַף. אוּלָם כְּשֶׁרָחֵל בָּאָה לְפָנָיו, חָרָה אַפּוֹ, שֶׁכֵּן תְּלוּנָתָהּ הִיא הַהֶפֶךְ הַגָּמוּר מִכָּל תְּפִיסָתוֹ, שֶׁהֲלֹא הַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, אִם כֵּן מַדּוּעַ בָּאָה אֵלָיו בִּתְלוּנָה, הָיָה לָהּ לִפְנוֹת לְאָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּלְתַנּוֹת בְּפָנָיו אֶת צַעֲרָהּ. וְאָכֵן נֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ל, כב) "וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ", רַק לְאַחַר שֶׁשָּׁפְכָה לִבָּהּ כַּמַּיִם, זָכְתָה וְנֶעֱנְתָה.

יֶתֶר עַל כֵּן, בְּעִקְבוֹת הַהַחְלָפָה שֶׁל רָחֵל בְּלֵאָה, נִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר וְיָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם. שֶׁהֲלֹא אִלּוּ רָחֵל הָיְתָה נִשֵּׂאת לְיַעֲקֹב רִאשׁוֹנָה, הָיָה יוֹסֵף הַצַּדִּיק רִאשִׁית אוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, וּמְקֻבָּל הַכָּרָה כִּבְכוֹר לְלֹא כָּל עֵרְעוּר, וּמִמֵּילָא לֹא הָיוּ הָאַחִים שׂוֹנְאִים אוֹתוֹ וּמִתְנַכְּלִים אֵלָיו לַהֲמִיתוֹ... **שֹׁעֶר בְּנַפְשְׁךָ כַּמָּה נְהָרוֹת שֶׁל דָּם וּדְמָעוֹת בִּשְׁעִבּוּד מִצְרַיִם הַקָּשֶׁה נִסְתַּבֵּב עַל יְדֵי אוֹתָהּ הַחְלָפָה**, וּבְוַדַּאי יָדַע זֹאת יַעֲקֹב בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא חָרָה אַפּוֹ, שֶׁכֵּן מִמֶּנּוּ יָצְאוּ כְּבוּשִׁים וּמֶה' מְסַבֵּב כָּל הַסִּבּוֹת יָצָא הַדָּבָר, וְאֵין כָּל עָצָב וּדְאָגָה לְמִי שֶׁמַּכִּיר בָּזֹאת.

וְהָיָה אוֹמֵר בַּעַל 'קְדֻשַּׁת לֵוִי': יֵשׁ לָנוּ לִלְמֹד מִלֵּאָה אִמֵּנוּ, שֶׁקָּרְאָה לִבְנָהּ הָרִאשׁוֹן רְאוּבֵן 'כִּי רָאָה ה' בְּעָנְיִי כִּי עַתָּה יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי', וּבְנָהּ הַשֵּׁנִי שִׁמְעוֹן 'כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי וַיִּתֶּן לִי גַּם אֶת זֶה'. דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִים שֶׁהַיְהוּדִי עוֹבֵר, יֵדַע שֶׁהַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ מִאַהֲבָה מְאֹד מְאֹד: לָדַעַת שֶׁהַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ!

הַגָּאוֹן רַבִּי מִיכָאֵל דּוֹב וַיְסְמֶנְדֶל זַצַ"ל, טָרַח רַבּוֹת בִּימֵי הַשּׁוֹאָה הָאֲיֻמָּה, בִּנְסִיוֹנוֹת לְהַצָּלַת יְהוּדִים. הוּא הִסְתַּתֵּר בְּבוּנְקֶר בְּאֵירוֹפָּה הַכְּבוּשָׁה, וּמִתּוֹךְ גֵּיא הַהֲרִיגָה שָׁלַח בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ אִגְּרוֹת לְכָל מָקוֹם אֶפְשָׁרִי, בָּהֶן הוּא מְתָאֵר אֶת הַזְּוָעוֹת, וּמִתְחַנֵּן שֶׁאֵי מִי יֵחָלֵץ לְהַצִּיל.

לְאַחַר שֶׁהִסְתַּיְּמָה הַמִּלְחָמָה, הִגִּיעַ לְאַרְצוֹת הַבְּרִית, וּזְמַן אָרֹךְ הָיָה לִבּוֹ נוֹקְפוֹ, שֶׁמָּא לֹא פָּעַל מַסְפִּיק, וְהָיָה יָכוֹל לִפְעֹל יוֹתֵר...

נִכְנַס אֶל הָאַדְמוֹ"ר הריי"ץ מִלְיוּבָּאוִויטְשׁ זיע"א, וְשִׁתֵּף אוֹתוֹ בִּתְחוּשׁוֹתָיו. צִטֵּט לוֹ

הָאַדְמוֹ"ר לְשׁוֹן הַפָּסוּק (יְשַׁעְיָהוּ מה, ז): "יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע אֲנִי ה' עֹשֶׂה כָּל אֵלֶּה", מִי עוֹשֶׂה כָּל אֵלֶּה? הֲלֹא אֲנִי ה', וּבְכָךְ הֵנִיחַ אֶת דַּעְתּוֹ וְהֵפִיחַ בּוֹ תִּקְוָה. שֶׁכֵּן עָלָיו לְהַאֲמִין כִּי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הוּא שֶׁמְּחַץ - וּמְמַיֵּלָא הוּא שֶׁיְּרַפֵּא שֶׁבֶר בַּת עַמּוֹ.

כֹּחָהּ שֶׁל תְּפִלָּה

נֶאֱמַר בַּפָּרָשָׁה (כט, ב) 'וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר', הִקְשָׁה בִּ'שְׂפַת אֱמֶת' (וַיֵּצֵא תרמ"ד) דִּלְכְאוֹרָה הָיָה לוֹ לוֹמַר 'וְאֶבֶן גְּדֹלָה', וּמַהוּ וְהָאֶבֶן בְּהּ' הַיְדִיעָה, אֶלָּא, דְּ'אֶבֶן מִכְשׁוֹל' קָאֵי עַל הַיֵּצֶר הָרָע (כְּדְאִיתָא ז' שֵׁמוֹת יֵשׁ לוֹ... אֶבֶן, מִכְשׁוֹל, סָכָּה נב, א), שֶׁבְּכָל דָּבָר הוּא מִכְשׁוֹל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל 'עַל פִּי הַבְּאֵר' - עַל פְּתִיחַת פִּיהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלָּה, **הוּא הַמִּכְשׁוֹל גָּדוֹל בְּיוֹתֵר**, שֶׁבְּכָל כֹּחוֹ מְנַסֶּה לְעַכְּבָם וּלְמָנְעָם מִלְּפְתֹּחַ פִּיהֶם בִּתְפִלָּה, וְלָכֵן טָרֵם כָּל תְּפִלָּה עָלֵינוּ לְהַרְבּוֹת בִּתְחִנָּה עַל עֶצֶם הַיְכֹלֶת לְהִתְפַּלֵּל: 'ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ', שֶׁכֵּן אִלְמָלֵא עֶזְרַת ה' אֵין הָאָדָם יָכוֹל לוֹ לַיֵּצֶר הָרָע.

הַיֵּצֶר הָרָע, מֵבִין בְּיוֹתֵר כַּמָּה אַדִּירָה מַעֲלַת הַתְּפִלָּה לְהַכְנִיעוֹ וּלְשַׁבְּרוֹ, וְאַף אָנוּ - מֻטָּל עָלֵינוּ לְהָבִין עַד כַּמָּה נִשְׂגָּבָה מַעֲלַת הַתְּפִלָּה מִכָּל הַמַּעֲלוֹת כֻּלָּן.

פָּרָשָׁה זוֹ יָפָה נִדְרָשֶׁת בְּגֹדֶל כֹּחָהּ שֶׁל 'תְּפִלָּה' לְשַׁנּוֹת אֶת הַנִּגְזָר, דְּאִיתָא בִּגְמָרָא (ב"ב קכג.) יֵשׁ לוֹ לְלָבָן גְּדוֹלָה לַגָּדוֹל וּקְטַנָּה לַקָּטָן, עוֹד מוּבָא בְּמִדְרְשֵׁי חֲז"ל (תַּנְחוּמָא הַקָּדוּם וַיֵּצֵא יב): שֶׁהָיוּ הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים שְׁנֵי בָּנִים יֵשׁ לָהּ לְרִבְקָה וּשְׁתֵּי בָּנוֹת, שֶׁכְּשֶׁיִּלְּדָה רִבְקָה אֶת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו נוֹלְדוּ לְלָבָן שְׁתֵּי בְּנוֹתָיו לֵאָה וְרָחֵל, וְשָׁלְחוּ אִגְּרוֹת בֵּינֵיהֶן וְעָשׂוּ 'אֵרוּסִין' בֵּין עֵשָׂו לְלֵאָה, וּבֵין יַעֲקֹב וְרָחֵל (אֶלָּא שֶׁעֵשָׂו לֹא רָצָה וְהָלַךְ לִישָׁא אֶת מָחֲלַת), וְהַיְנוּ, שֶׁבֶּאֱמֶת הָיְתָה לֵאָה זְווּגוֹ שֶׁל עֵשָׂו, וּמִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי בְּכִיָּתָהּ וּתְפִלָּתָהּ 'וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת', זָכְתָה לְהַפֵּךְ אֶת הַטֶּבַע, וְנַעֲשֵׂית לְזִווּגוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְכִדְאָמַר רַב הוּנָא (ב"ר פע"א) 'קָשָׁה הִיא הַתְּפִלָּה שֶׁבִּטְּלָה אֶת הַגְּזֵרָה וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁקָּדְמָה לַאֲחוֹתָהּ', וְזָכְתָה לִהְיוֹת 'אִמָּהּ שֶׁל מַלְכוּת' [וּמְעֻטֶּרֶת בִּג' כְּתָרִים: תּוֹרָה - מִיְּשִׁשְׂכָר, כְּהֻנָּה - מִלֵּוִי, וּמַלְכוּת - מִיהוּדָה], וּלְהָקִים רֹב מִנְיָן וּבְנְיָן שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְכֵן כָּתַב הַמְּאִירִי (בָּבָא קַמָּא פ, ב): "אע"פ שֶׁמִּשְׁפְּטֵי הָאָדָם מִצַּד תּוֹלַדְתּוֹ וּמַעֲרֶכֶת מַזָּלוֹ מָבוֹא גָּדוֹל בְּעִנְיָנָיו וּבְהַצְלָחָתוֹ וּבְמִקְרָיו, עַד שֶׁדֶּלֶת הַנּוֹעֶלֶת לֹא בְּמְהֵרָה הִיא נִפְתַּחַת, מִכָּל מָקוֹם אֵין בָּזֶה עִכּוּב מִכֹּל וָכֹל, אֶלָּא הַדָּבָר מָסוּר לִתְפִלָּה וּלְמַעֲשִׂים, וּלְעוֹלָם שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה אוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים לֹא נִנְעֲלוּ, אֶלָּא מְגִנִּין בַּעֲדוֹ, וּמְשַׁנִּין עָלָיו סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית שֶׁלּוֹ. וְזֶה דָּבָר רָאוּי וּמֻכְרָח בֶּאֱמוּנָה וּבְגִדְרֵי הַדָּת".

מִסֶּפֶר שֶׁבְּעִיר אַחַת בְּהוּנְגַרְיָה, הִתְמוֹדְדוּ עַל כֵּס הָרַבָּנוּת שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כַּאֲשֶׁר הָאֶחָד הָיָה מִגְּדוֹלֵי תַּלְמִידֵי הַחֲתָם סוֹפֵר, גָּאוֹן אַדִּיר בַּעַל שְׁעוּר קוֹמָה, וְהַשֵּׁנִי - אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה צַדִּיק וְחָסִיד - לֹא הָיָה בַּר מַעֲלָה גְּדוֹלָה כָּזוֹ. כַּמּוּבָן שֶׁהַחֲתָם סוֹפֵר עָשָׂה הִשְׁתַּדְּלִיּוֹת מְרֻבּוֹת וְהִפְעִיל לְחָצִים עַל פַּרְנְסֵי הַקְּהִלָּה לְהָבִיא לְמִנּוּיוֹ שֶׁל תַּלְמִידוֹ, שֶׁכָּאמּוּר הָיָה גָּדוֹל בַּתּוֹרָה מֵהַמִּתְמוֹדֵד הַשֵּׁנִי עֶשְׂרֶת מוֹנִים. אֶלָּא שֶׁלְּבַסּוֹף רְצוֹנוֹ לֹא צָלַח, וְהָרַב הַשֵּׁנִי נִבְחַר.

אָמַר הַחֲתָם סוֹפֵר: אָכֵן הִשְׁתַּדַּלְתִּי מְאֹד בְּהַצְלָחַת תַּלְמִידִי, וּמִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע הָיוּ מַאֲמַצַּי אֲמוּרִים לַעֲשׂוֹת פְּרִי, וְאַף אַלִּיבָּא דֶּאֱמֶת הוּא שֶׁהָיָה רָאוּי יוֹתֵר, **אֶלָּא שֶׁהָרַב הַשֵּׁנִי הָיָה יָדוּעַ כְּמְרַגֵּל בִּתְפִלָּה**, וְלָכֵן בְּכֹחַ תְּפִלָּתוֹ שִׁבֵּר אֶת כָּל דַּרְכֵי הַטֶּבַע וְגִדֵּעַ כָּל בְּרִיחֵי הַצֶּדֶק, עַל כֵּן זָכָה לְמִשְׂרַת הָרַבָּנוּת.

ה' מִתְאַוֶּה לִתְפִלַּת צַדִּיקִים

וּבַמִּדְרָשׁ (ב"ר פע"ד): בְּשָׁעָה שֶׁהִשִּׂיג לָבָן אֶת יַעֲקֹב, מָה הָיָה אוֹמֵר? ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר:

ט"ו שִׁיר הַמַּעֲלוֹת שֶׁבְּסֵפֶר תְּהִלִּים הָיָה אוֹמֵר, הָדָא הוּא דִּכְתִיב 'לוּלֵי ה' שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל', יִשְׂרָאֵל סַבָּא, ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר כָּל סֵפֶר תְּהִלִּים הָיָה אוֹמֵר 'וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל', יִשְׂרָאֵל סַבָּא.

וּמְבֹאָר בְּסֵפֶר 'גֶּשֶׁר הַחַיִּים' (ח"א פ"ל עמ' שט"ו בַּהֶעָרָה): כְּשֶׁבָּרַח יַעֲקֹב מִלָּבָן, וְשָׁמַע שֶׁה' הִזְהִירוֹ (לא, כד) 'הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תְּדַבֵּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע', הִתְבּוֹנֵן יַעֲקֹב וְתָהָה: אִם כְּבָר נִגְלָה אֵלָיו הקב"ה, מַדּוּעַ לֹא הִזְהִירוֹ רַק שֶׁלֹּא יְגַע בִּי לְרָעָה, וְאִלּוּ אֶת הָרְדִיפָה אַחֲרָי לֹא אָסַר עָלָיו? אֶלָּא וַדַּאי - שֶׁהקב"ה יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה לִתְהִלּוֹת וְלִתְפִלּוֹת, שֶׁאַמְשִׁיךְ בְּכָל לַיְלָה וָלַיְלָה לִשְׁפֹּךְ אֶת נַפְשִׁי וְלִבִּי בִּתְפִלּוֹת וּבְהוֹדָאָה כְּפִי שֶׁנָּהַגְתִּי עַד עַכְשָׁו, עַל כֵּן נָתַן לוֹ לִרְדֹּף אַחֲרַי, בִּכְדֵי שֶׁלֹּא אַסִּיחַ דַּעְתִּי מִתְּפִלָּה בְּכָל גַּוֵּנַי, וְלָכֵן אָמְרוּ חֲזַ"ל (בר"ר שָׁם, וְכֵן פס"ח) 'וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא' כָּאן שָׁכַב, אֲבָל כָּל כ' שָׁנָה שֶׁעָמַד בְּבֵית לָבָן לֹא שָׁכַב, אֶלָּא הָיָה אוֹמֵר פְּרָקֵי תְּהִלִּים בִּתְפִלָּה וְהוֹדָאָה לְצוּר כָּל הָעוֹלָמִים.

בִּתְפִלָּה תָּלוּי הַכֹּל

הָאָדָם צָרִיךְ לְהָבִין שֶׁעַל צִיר הַתְּפִלָּה נָסוֹב הַכֹּל, וְרָמְזוּ זֹאת בְּפָסוּק (בְּרֵאשִׁית ו, יח) "וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה אַתָּה וּבָנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ", דְּהַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָבוֹא אֶל תֵּבוֹת הַתְּפִלָּה, בַּהֲבָנָה שֶׁבָּזֶה תָּלוּי כָּל הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ, עֲתִידָם שֶׁל הַיְקָרִים לוֹ מִכֹּל, אִשְׁתּוֹ בָּנָיו וּנְשֵׁי בָּנָיו, כֻּלָּם תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים בִּזְכוּת תְּפִלָּתוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם זָכָה ה' לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה יוֹמָם וָלַיְלָה, וְאוֹחֵז בְּעַמּוּד הַתּוֹרָה - אָסוּר לוֹ לְהַזְנִיחַ אֶת עַמּוּד הַתְּפִלָּה, אֶלָּא יֶאֱחֹז בָּזֶה וּבָזֶה, וְיָבִיא בְּרָכָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת לְנַפְשׁוֹ.

וְזֹאת נִלְמַד מִן הָאָמוּר בִּגְמָרָא (חֻלִּין צא, ב): כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ יַעֲקֹב לְחָרָן, אָמַר: אֶפְשָׁר עָבַרְתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלוּ אֲבוֹתַי, וַאֲנִי לֹא הִתְפַּלַּלְתִּי? כַּד יָהִיב דַּעְתֵּיהּ לְמֵיהַדַּר - קָפְצָה לֵיהּ אַרְעָא, מִיָּד - וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם.

לְכְאוֹרָה, מֵעִיקָּרָא מַאי קָסָבַר וְלִבְסוֹף מַאי קָסָבַר?

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה כִּי יַעֲקֹב אָבִינוּ עַמּוּד הַתּוֹרָה - עָסַק בַּתּוֹרָה בְּבֵית שֵׁם וָעֵבֶר י"ד שָׁנָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק בִּשְׁקִידָה שֶׁאֵין כְּדֻגְמָתָהּ. וְלָכֵן לֹא כָּל כָּךְ עָלָה בְּדַעְתּוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּעוֹבְרוֹ בַּמָּקוֹם, שֶׁכֵּן חָשַׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁשָּׁיָךְ הוּא לִבְחִינָה אַחֶרֶת, בְּחִינַת תּוֹרָה, וְלֹא נָתַן דַּעְתּוֹ לַעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה. אוּלָם לְאַחַר מִכֵּן נִתְיַשֵּׁב בְּדַעְתּוֹ וְאָמַר: עַל אַף שֶׁבְּחִינָתִי בְּחִינַת תּוֹרָה, אָסוּר לִי לְהַזְנִיחַ אֶת עַמּוּד הַתְּפִלָּה שֶׁאָחֲזוּ בּוֹ אֲבוֹתַי, וְלָכֵן בִּקֵּשׁ לַחֲזֹר אֶל שַׁעַר הַשָּׁמַיִם, וּלְשִׁפֹּךְ שָׁם לִבּוֹ.

וּנְסִיּם בְּמַעֲשֶׂה אוֹדוֹת הַגָּאוֹן רַבִּי שָׁלוֹם נֹחַ בְּרָזוֹבְסְקִי בַּעַל 'נְתִיבוֹת שָׁלוֹם', שֶׁכַּאֲשֶׁר חָלְתָה אִשְׁתּוֹ בְּחֹלִי אָנוּשׁ, שָׁלַח אִגֶּרֶת לְחוֹתְנוֹ הָאַדְמוֹ"ר מִסְּלוֹנִים זי"ע הַמִּתְגּוֹרֵר בִּטְבֶרְיָה, בְּבַקָּשָׁה שֶׁיְקָרֵע אֶת הַשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּה, שֶׁכֵּן הַמַּצָּב קָשֶׁה מְאֹד.

לְאַחַר זְמַן, הֵשִׁיב לוֹ חָמִיו אִגֶּרֶת, וּבָהּ כָּתַב, שֶׁבִּקַּבְּלוֹ אֶת הַמִּכְתָּב חִכֵּךְ בְּדַעְתּוֹ הַאִם רָאוּי כָּל כָּךְ לְהַפְצִיר בִּתְפִלָּה, דְּאוּלַי אֵיכָא בְּחִינָה דְּ'רַב לָךְ אַל תּוֹסֶף'. וְהִנֵּה בָּא לְיָדוֹ דֶּרֶךְ מִקְרֶה סֵפֶר 'זִכְרוֹן זֹאת' לְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מִלְּבְלִין זיע"א, שָׁם מָצָא בֵּאוּר לְשׁוֹן הַפָּסוּק 'לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנוֹשֶׁה', דִּלְכְאוֹרָה יֵשׁ לְדַקְדֵּק דְּהַמִּלָּה 'לוֹ' יְתֵרָה, וְכָתַב הַ'חוֹזֶה' הַקָּדוֹשׁ - אֶלָּא בָּא לְלַמֵּד שֶׁבְּיַחַס לְעָנִי - לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנוֹשֶׁה, אֲבָל בְּיַחַס לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ - אֵין הַדָּבָר כֵּן, אֶלָּא אַדְרַבָּה "כִּי הוּא חָפֵץ חֶסֶד, **רוֹצֶה בָּזֶה לִהְיוֹת הָאָדָם תָּקִיף בְּדַעְתּוֹ לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַטֵּל גְּזֵרוֹת וּלְהַמְשִׁיךְ רַחֲמִים**". וְזֶהוּ 'לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנוֹשֶׁה' - מַה שֶּׁאֵין כֵּן לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. מֵאוֹתוֹ הָרֶגַע

- מְסַיֵּם הָאַדְמוֹ"ר מִסְּלוֹנִים - הַחִלֹּתִי לִקְרֹעַ אֶת הַשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּה וּבְהַפְצָרָה יְתֵרָה.

מָה רָאוּי לָנוּ לְהִתְחַזֵּק בְּב' עַמּוּדֵי עֲבוֹדָה אֵלּוּ, אֱמוּנַת 'אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ' וּבִתְפִלָּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, בִּפְרָט בְּהִתְקָרְבֵנוּ לִימֵי חֲנֻכָּה, רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו שֶׁחָל הַשָּׁבוּעַ, אֲשֶׁר כַּיָּדוּעַ מִסְפָּרִים הַקְּדוֹשִׁים בְּיָמִים אֵלּוּ הַשְׁכִּינָה הַקְּדוֹשָׁה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, וַה' נִצָּב עָלֵינוּ בְּהֶאָרַת 'אוֹר הַגָּנוּז', שֶׁהֵאִיר לְאָדָם הָרִאשׁוֹן ל"ו שָׁעוֹת (ע"פ ב"ר פי"א), וּכְנֶגְדּוֹ בְּיָמִים אֵלּוּ ל"ו נֵרוֹת, וְלָכֵן הָבָה וְנִתְחַזְּקָה בַּכֹּחוֹת הַלָּלוּ שֶׁל הָאֱמוּנָה וְהַתְּפִלָּה, בִּפְרָט לִקְרַאת הַיָּמִים הַקְּדוֹשִׁים וְהַמְסֻגָּלִים, וְנִזְכֶּה לַגְּאֻלָּה הַשְׁלֵמָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

בשורה טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ק

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

ולעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גדולי הדור שליט"א
והתקבלו בס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0509013000 ,0506491414

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשורה טובה
לאוהבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אַשִׁיחָה בְחֻקֶּיךָ"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים
וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם
ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

א.י.ש. אשדוד 052-7627127

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה